

УДК 123.1:124.2]:159.947.2

Роман КІСЬ

СВОБОДА ТА РУХ СМИСЛІВ¹ (Закінчення. Початок у попередньому випуску журналу)

Таїну людини можна збагнути зісередини її свободи. Ми можемо віднайти цю таїну у нашій присутній потенціальності чинити спротив (послугуючись силою смислів) тортурам та смерті. Ж.П. Сартр висловив парадоксальну гадку. Ми ніколи не були такими вільними, — казав філософ, — як під час німецької окупації. І ми — українці — ніколи не були такими цілокупними та ніколи не мали такого сильного почуття ідентичності, як під час нової російсько-української війни (прагнення свободи і почуття цільності є взаємозалежними). Наш український і наш глибоко особистісний смисл війни та смисл свободи є, якщо послугуватися тут термінологією Гадамера — сенсогенерувальною «роботою життя». Цілоком незалежного так званого «вільного вибору» не існує взагалі. По-перше, так звана моя вільна воля визначається, наперед, самою енергією властивого мені капіталу смислів. По-друге, наша інтенціональність може бути «переунапрявлена» із допомогою спонтанної динаміки сенсокінезісу. І, нарешті, по-третє, так звана вільна моя воля може бути змінена та обмежена у процесі амбівалентного та суперечливого прийняття рішення. Це може статися під впливом конвергенції персональних інтрасмислів із їхніми важливими дискурсивно-ситуативними вимірами. Мінливі обставини (які дуже часто є непередбачуваними) не можуть бути у жодний спосіб подоланими нашими свідомими поведінковими актами. Часто жодна свободна воля не годна подолати ті перепони та обмеження, які є зазвичай всередині нас. Це одна із причин, чому нам (кожному з нас) так важко нести тягар свободи і тягар «вільного вибору». Ось чому Ніколай Бердяєв доволі часто повторював, що свобода є важкою та складною.

Ключові слова: свобода окремішнього ества; позиції Его; Яйність; Самісність; Сенсотворення; Сенсокінезіс; Суверенізація думки; Вільний вибір; Окремішня особа.

© Р. КІСЬ, 2018

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (142), 2018

Нагадаю, що саме свобода та творчість², що їх ня переживаю-розглядаю яко чинники щонайбільшої духовної повноти у моїм житті, власне і чинять мене особистістю (утверджують у своякості мого духа та в дійово-життєдіяльнісних експлікаціях мого духа). Йдеться власне про те, що особистість — з її Я-самісністю (а також із її Яйністю); з її первинною Самоіснувальністю (як можливість — згідно з Е. Левінасом — розгортання самих **актів самоіснувальности та гіпостазісности кожного окремішнього ества, яко первинної свободи...**) та її Одністю (цебто Цілісністю — незважаючи на множинно-позиційні Я); з її Мойністю, Хтойністю, Своякістю; з її Альтерністю; з її — глибоко особистісною — Респонсивністю та Респонсібiлітивністю (супроти постави Другого); а також з доглибною її сув'яззю із Super Ego — має можливість через усі оці свої аспекти також потужно впливати і на самі способи та паттерни мого мислення (із притаманним цьому останньому також і специфічним когнітивним стилем). Йдеться тут також про повсякчасну співдію *cogitates* із

¹ Цей філософський есей подається в авторській редакції. Есей базується на кількох фрагментах із нової книги автора «Нова філософія смислу. Свобода та сенсокінезіс».

² Щоденне життєтворення і прості побутові взаємини людей теж нерідко насичені творчими первнями (якщо комуніканти посідають цей творчий первень і здатні «заразити» ним Іншого. Так само і в політичному (національно-політичному) житті: якщо тут бракує творчої активності духа, — політика вироджується у паске доктринерство; у щонайпримітивніше гаслотворення (навіть заголовки газетних статей та блогів стають нудними слоганами). Нарешті несвобода у цій сфері спричиняється до фетишизації так званих «партійних документів»; а сліпе дотримання внутрішньопартійних приписів у свою чергу — через контур звороніх зв'язків — перетворює партійців у цілоком упокорених і «під-корених» рабів задогматизованости. Пожадання так званої «само-реалізації» (аж до базарно-брутального — буквально — **перекрикування один одного**) стимулюється **вже не динамічною співдією у фундаментальній тріаді сенсожиттєві екзистенціали — стратегіми — граничні смисли**; а спонуканнями та амбіціями квазілідерського самовивищування. Все це гранично звужує саме поле свободи людського духа, бо елімінує будь-яку інтенційну налаштованість на так звані Високі ідеали, Цілі та Цінності; на напружений пошук та на духовно-сміслову ствердження таких... Партії стають вже не двигунами руху та подальшого саморозвитку суспільно-національної думки, а просто машинами лобювання вузесеньких тут-і-тепер «інтересів»...

дораціональними стихіями самоорганізації та симфонізації смислів і смислових мереж. Йдеться тут також про завжди унікальний полілогізм паттернів мислення та тих сенсоутворювальних чинників, котрі часто бувають спонтанними та незавбачуваними. Всі ці виміри самобутньо-особистісного безумовно впливають не тільки на способи мого мислення та специфічні (притаманні саме мені) «ходи» думки. Мої власні «траєкторії» думання; свої власні непослідовні послідовності та власні свої прикмети специфічної «кривизни» думання (із залученістю в це останнє моментів мнемосфери, праймінгу та ретенційності) здатні бути достатньо «опороздатними», аби свідомість моя не стала вже бранкою чужих «загальноприйнятих» думок і популярних опіній; чи то якогось спільнотнісно-групового спектру домінуювальних топіків (наперед вже наративізованих «зацікавлень», що їм надають перевагу розмаїті сурогати соціокомунікативної «колективності»). Виміри особистісного (самоіснувальність та Я-ідентичність; самісність та своякість; мойність та самоудосвідченість у власних своїх символічних та смислових капіталах, зокрема у дійсно завжди неповторнім тезаврусі притаманних мені лінгвокультурних конструктів та деяких інших моментів мого власного світобачення та світообразу тощо) відчутно впливають також (впливають у свій цілком самобутній спосіб) також і на мої емоційні стани (зокрема опосередковано — через властиві саме мені фрейми світобачення-світопереживання та через певні репертуари властивої мені тематизації спілкування тощо)... А також впливає увесь оцей мій ЕГО-апарат (у чомусь — до певної міри — також і об-межуючи мою свободу) і на самі способи та на життєформи перебігу моїх вольових імпульсів і спонукань; на вибірковість заартикульованих самим моїм досвідом буттявання уподобань, предиспозицій та атит'юдів...

Нагадую тут, що власне в ракурсах специфічного філософського споглядання *егології*³ (як між іншим субдисципліни *філософської антропології*, а не соціопсихології, чи психологічної персонології) під терміном *позиції гетерогенного Его* я маю на увазі ті моменти *внутрішньої множинності окре-*

мішнього Я (а не, скажімо, так звані *соціорольові позиції*), що розкривають функційну та онтичну багатоаспектність *ЕГО* у його відношеннях та корелюваннях щодо *людського єства (homo interior)* та щодо *життєсвіту, з яким моє Я веде постійні «пере-мовини», зокрема в аспекті пошуку можливостей, життєформ та модусів співбуттявання, котрі мінімізують повсякчасні об-межування моєї дійсної свободи... Такі перемовини із життєсвітом мого Я через розгортання Яйності цього Я*⁴

⁴ *Яйність* не є лише загальним поняттям, яке я абстрагую від Я і не є сутнісним визначенням Я (не є сутністю Я). *Яйність* є способом самопереживання (та водночас самоексплікації-себе-перед-самим-собою: конструювання ситуативно-життєдіяльнісних уявлень про самого себе та автостереотипів щодо *образу-себе* тощо). *Яйність* є отожд способом *самопереживання-себе в обставинах та в устосунковуваннях: 1) Я — для — життєсвіту; 2) Життєсвіт — для — мене; 3) Я — для — само-го себе*. *Яйність* отожд — це не абстрактна категорія, що відома, наприклад, із філософських творів Фіхте (*Яйне — ichhaft*). «*Яйне*» — це *суше, що усвідомлює своє буттявання*. Я не можу помислити саму *Яйність*, але я можу пережити її через живий сенсокінесіс, який «про-суває» *яйність* у життєсвіт. *Яйність*, що не посідає якоїсь своєї власної самосутності є сукупністю способів та процесів смислових да десигніфікувальних поєднувань моїх персонологічних *Я-смислів* (котрі вкорінені в мої ідіоіндивідуальні смислові ресурси) із коситуативними (теж — засадничо — смислоносними) цілісними актами міжособового контактування. Така життєексплікація моєї *ЕГО-свідомості* водночас і стабілізує і видозмінює мою *ЕГО-свідомість* та загалом слугує себествердженню Я, яке вже «поміщає» себе у певну локусність життєсвітів та «на-лаштоване» на виклики цих життєсвітів. Тут я хотів би лише нагадати про сім моментів (хтось може нарахувати їх і більше) активної дії моєї *Яйності* на *ЕГО-свідомість*: 1) *Яйність* спроможна концентрувати та активізувати *усі сили моєї суб'єктивності*; 2) *Яйність* (за участі також мого *Альтер-Я*) «нагадує» мені, що *буттявання є співбуттяванням*, — навіть і тоді, коли я цілковито усамітнений; 3) *Яйність* «нагадує» мені про смислові «межі» та про ситуативно-смислові об-межування та дійсну обмеженість моєї власної *ЕГО — свідомості* (*Яйність* «надибує» в життєсвіті багато такого, із чим мої *Яйності* годі успівпричетнюватися, що цілком неприйнятне для мене та від чого *Яйність* «від-бивається» та відчужується, — і в цьому працює на свободу моєї *ЕГО-свідомості* — захищаючи цю останню в її самототожності та у відносній «роз-межованості» із життєсвітом; 4) *Яйність* у своїй експансії у життєсвіт «спирається» на живі ситуативні смисли (у тім числі спирається на смислові імплікатури самих обставин; а

³ Див., наприклад, останній (9-ий) розділ мого трактату «Сенс сенсотворення», котрий (цей розділ) має назву «Егологія усамітнення (смисли — топос — етос)». — Львів, 2013.

у співприсутності з *Іншими* (у співбуттвованні з ними) мали би сприяти моєму самоздійснюванню (а не просто саморепрезентації-у-життєсвіті). *Йдеться про покладання нових особистісно-сміслових начал і в моїм безпосередньому докїллі і в самім життєвім середовищі, де кожен окремішний індивід через роз-гортання своєї Яїности мав би Започатковувати Нове (бодай якісь нові, чи то засадничо оновлені — первісно ідіоособові — смислові конфігурації)... Поза цим просто неможлива справді творча (первісно — сенсогенерувальна) актуалізація моєї особистісної свободи. Ця остання не лише є відвагою залишатись собою (скріпляти свою Яїність) перед поставою*

також проксемії і дейксису інтерперсонального спілкування), конструюючи лабільні межі між-особового поля (вкупі з альтерною свідомістю, вкупі з *Альтерним Я* у рамках бінарної супротивності *Я — Ти; Я — Другий* (... близький мені; дружній/ворожий...; значущий *Інший/незначущий*... і т. д.). Без виразно самоокреслюваної *Яїности* неможливою була б і відносно симетрична співдія спілкувальників. *Яїність* вкупі з *Альтерністю* (*Альтерним Я*) скріпляє «береги» позиціювань (а це одна із важливих передумов розуміння та порозуміння). *Яїність* — це завжди «передовий загін» моїх «наступальних» мовленнєвих актів у «завойовуванні» уваги та довіри *Іншого*. Це «точка відліку» вибудовування спільного смислового поля інтерперсональності в живому діалогізмі. Це ті невидимі «рубежі» моєї «глибини в-ходження» у життєсвіт; де *Яїність* є вже чинником обстоювання персонологічної свободи у взаєминах з *Другим* (разом зі специфічною *Яїністю цього Другого*)... 5) *Яїність* дає змогу *ЕГО-свідомості* (через *Дню*; через залученість у *Дню*, через *Дяння*) *утверджуватися* у достатньо *сильній* (завдяки саме експансії моєї *Яїности* у життєсвіт) *ЕГО-ідентичності*; 6) *Яїність* дає змогу мені (вкупі із багатьма іншими чинниками, що співдіють у цих процесах) досить вільно *пере-будувати* (*ре-конструюувати*) *світообрази мого докїлля і в такий спосіб змінювати також свої модуси та життєформи співбуттвовання із життєсвітом*. Не забуваймо тут, що моя *Яїність* напряду залучена в динаміку рецепції життєсвіту, що є водночас трансформацією цього життєсвіту (адже притаманний сприйманню *фреймінг* іманентно має у собі і когнітивно-конструювальні і сенсоутворювальні моменти; 7) *Яїність* дозволяє *ЕГО-свідомості* «тримати *Інтервал*» щодо речовості речей, — зберігати духовну автономність кожного окремішнього *ЕГО-світу*. Це стосується також (а може насамперед) моїх взаємин із *Іншим* (*Іншими*): в розмаїтих ситуативних контекстах моя *Яїність* дозволяє під-ступатися до *Іншого* без втрат для своєї вільної самототожності.

життєсвіту; але й водночас означає озброєність-оснащеність відвагою вільно видозмінювати себе (пере-ступати межі та об-меження життєсвіту). Отож активною діє-діяльнісною (та залученою у сенсотворення і сенсовідтворювання) частиною життєсвіту стає також і саме моє (чи то твоє, чи то її...) *ЕГО*. Це останнє «втягнене» у життєсвіт, занурене у життєсвіт саме *протичленами своїх множинних ЕГО-позицій*, які є не просто буттвовальними експлікаціями множинного поліфункційного *ЕГО*, а динамічними чинниками ви-будови та смислового конструювання життєсвіту та необхідними чинниками самої можливості інтерперсонального співбуттвовання у ньому. Ось (нагадую ще раз) ці поліфункційні *позиції ЕГО* (експлікативно-буттвовальні *протичлени* скрізь виділені грубим шрифтом): *Я — Яїність; Самісність та Самостояння — Альтерність; Своякість — Хтойність; Сублімінальне (дорефлексивне Я) — Super Ego; Респонсивне Я — Респонсіблітивне Я; Самоіснувальність та Гіпостазісне Я — Інтра-Інтерперсональність; Своякість — Мойність*. Усі протичлени визначають домінантні імпульси особистісного сенсокінесісу «від-життєсвіту-до-Я». *ЕГО-Позиції* (ті, що «з лівого боку») визначають інтенційну унапрямленість мого *Я* (мого ества, мого *homo interior*, мого духа) «від-ества-до-життєсвіту». Діалектично стається так, що «праві» «*проти-члени*» стають дійсними способами експлікування та самоздійснювання «лівих» *ЕГО-позицій* (навіть всередині цих останніх, — через, наприклад, різні устосунковування мотивів, спонукань та диспозицій моїх життєдій, моїх намірів та самої «на-цілювальної» структури фреймів мого сприймання та моєї інтенціональності) щодо життєсвіту в розмаїтті різних аспектів цього останнього. У тім числі (а може й насамперед) йдеться тут про самі людські стосунки — як *інтегральний субстрат* цього життєсвіту, яко *властиве ядро мого найближчого ось-довкїлля*... *Йдеться про Ось-це суспільно-діяльнісне середовище, яко властиве середовище ЛЮДЕЙ (середовище котре не є звичайним «вмістилищем» людей, їх стосунків, речей та про-міжків між речами...).* *Середовища, яко реального спів-буттвовання-з-Іншими; співприсутності та життєдій. Не-Я* — не є супротивним моїй *Яїности*, але співвіднесене з нею (і навіть водночас є співналежним і життєсвіту

і моєї Яйности) всередині життєсвіту та всередині самої Яйности. Тієї моєї Яйности, яка діалектичним чином співдіє із **Не-Я** задля свого суверенного самоудискретнювання, яко суцього — *яко суцього-для-себе* та *яко суцього-у-життєсвіті... Яйности, яка саме через це містить у самій собі «часточки»* — смислові відношення **Не-Я**. Саме завдяки багатопозиційній та поліфункційній своїй гетерогенності (яка не є просто множинною консистентністю, а «перехрестям» різних потоків сенсокінесісу, — у тім числі і «зустрічних потоків» і «підземних течій»...) мого (твого — її...) ества моє Я, *яко Цілісність* (яко *Одність*) уфундоване у смислових мережах та в особистісних смислових світах. Я зовсім не є так званою «останньою достовірністю», *чи то «самоочевидною даністю»*, як це (таке розуміння Я) ми подибуємо у картезіанстві; чи то вже навіть у науковченні Фіхте... Можна навіть погодитися з Фіхте, що Я, *яко Самість* Є-тільки-для мене. Моє Я аж ніяк, не може бути предметом стороннього розгляду... Однак і в полі *Мого власного споглядання* моє Я повсякчас ви-слизає із будь-якого мого рефлексійного самоспоглядання... Адже це Я, *яко дійсно (реально) суще є особливого роду позаінтенційним сущим: це Я (як «пучок» динамічних реляцій усіх моїх позиційних Я в їх життєсвітовій співдії та в їх співналежності є взаємоустосункованістю та співзалученістю в успівпричетнювання із життєсвітом)*. Тому моє Я є *насамперед СТРУКТУРАЛЬНИМ (і водночас структурувальним) «нетвердим» ядром цілком реальних взаємодій таких — теж реально сущих мого Ego-єства — як Мойність, Хтойність, Респонсивність і так далі (див. вище) в динамічній Цілокупній Своякості (що є своякістю смисловідношень, а не поверхових уприкметнювань) цих поліморфних «шарів» моєї Ego-свідомості. А також у їх динамічній та (ще раз не побоюся сказати ДІАЛЕКТИЧНИЙ) Одності... Ця Одність (Я, *яко Ціле*) не схоплюється у полі інтенційних унапрямлених моєї свідомості, як не схоплюється інтенційно також і жоден смисл, котрий радше ПЕРЕЖИВАЄТЬСЯ АНІЖ РОЗУМІЄТЬСЯ*. А динамічні структури позиційно-поліморфного Я вибудовуються насамперед живими смисловідношеннями та усіма процесами життє-сенсокінесісу... Наприклад, динаміка *Мойности* полягає у такому «запливанні» прита-

манних мені смислів та смисловідношень **У ЖИТТЄСВІТ, завдяки якому (такому «за-пливанню») Мойність смислових ресурсів мого особистісно-смислового ідіосвіту може посутньо «збагачуватися», видозмінюватися, чи то переорієнтовуватися на деякі інші герменевтико-аксіологічні та сенсоорієнтувальні горизонти та навіть — завдяки цьому — посилювати експансію-мого Я-у-життєсвіт: опанувати-для-Себе нові обшири та нові смислові локуси життєсвіту, нові модули співдії із життєсвітом...** Ось чому картезіансько-фіхтеанську «самоочевидність» та самоданість *Ego cogito* треба сьогодні вважати вельми проблематичною. Абсолютно епістемічно запевненим можна вважати лише те, що Я є *осердям смисловідношень та осердям усукупнювання багатьох шарів співодночасного сенсокінесісу, що витворює смисловий полілогізм та різногоміння багатьох моїх позиційних Я...* А це — в свою чергу — дає певний ментальний простір для відносно вільного саморуку мого Я в його різнопозиційній багатоаспектності, в його не надто жорсткій фіксованості; в його здатності «підступатися» до смислових (діяльнісно-смислових) багатоманітних «мозаїк» *Мого — Твого (Ї) життєсвіту...*

Яйність — це далеко не лише експлікування моєї Ego-свідомості у співбуттвованні (всередині життєсвіту та перед поставою *Другого*, яко частини цього життєсвіту). В Яйності є Дія Я. Йдеться власне про Дію самоокреслювання *лабільних меж мого Я та буттвовальних актів його (мого Я) зустрічі із життєсвітом (аж до включеності в моє Я присутніх аспектів Не-Я)*. Так, що якраз через активну Яйність — яйність, як Дію суб'єктивації мого найближчого довкілля — життєсвіт ніколи не може бути цілком «зовнішнім» щодо мого Я.

В Яйності аж ніяк немає сутності-в-собі. У Яйності та через Яйність здійснюється покладання (та розгортання у самім буттвованні) тих горизонтів відношень між позиційними Я (див. зокрема перераховані вище *Самісність, Хтойність, Мойність, Альтерність та ин.*), які вибудовують самовідношення Ego-свідомості (щодо власної своєї структурально-функційної гетерогенності) та щодо буттвовальних «проекцій» цієї гетерогенності у життєсвіт. Ми можемо навіть сказати, що **Я існує** (яко дійсно суще) тільки тому, що існує дійсна динаміка співдії пози-

ційних Я довкола Яйности і через Яйність. Моє Я унезалежнюється, яко Самісність (відносно виразна ЕГО-ІДЕНТИЧНІСТЬ) саме завдяки САМОРУХОВІ Я у співдії (крізь співдію) різнопозиційних Я у їх зануреності у смислові потоки; у нюансовані смислами потоки переживань. Все це допомагає моїй свідомості (моєму самоусвідомлюванню) звільнитися від надмірної шаблонізованості пласких формально-логічних операцій інтелекту; звільнитися від сліпої віри в «істинність» формально «правильних» суджень; чи то просто асерторичних стверджувань та тих рефлексивних розмірковувань, які завжди неминуче є редукціоністськими та сегментувально-фрагментувальними щодо «квітучого розмаїття» життя, життєтворення та співбуттвовання... Навіть і певні болісні колізії, що цілком природнім чином (внаслідок вже самої «множинності» та «гетерогенності» моїх різнопозиційних Я та різних їх ситуативно-діяльнісних «проекцій») виникають у «зіткненнях», наприклад, Хтойности та Альтерности; чи то, скажімо Сублімінального Я та АльтерЕГО можуть «збурювати» ті вирування сенсокінесису та інтенсивного саморефлектування, що миттєво «знімає» (у гегелівському сенсі) супротивність супротивного). Саме такі ґрунтовно-діалектичні колізії часто дають нову (ситуативно-децизію) «пере-пере-оцінку» звичної імперативності нормативних прескрипцій; застиглих конвенційних гадок і опіній; а отже в такий спосіб власне і **на-дають більший духовно-смисловий та етичний ПРОСТІР (роз-просторюють цей простір) СИЛАМ СВОБОДИ (свободотворення) та енергемам ТВОРЧОСТИ (зокрема вільному творенню Нових — «Третіх» — смислів, що теж, зрештою, є тереном свободотворення...)**. Саме така вільна гра (хоч — ясна річ — і за певними структурально-функційними «правилами» спів-дії та взаємо-на-лежності) повсякчас забезпечує (за всіх інших сприятливих умов та обставин) мою (твою, її) **свободу свідомості та свободу самоусвідомлювання; саму СВДОМІСТЬ, ЯКО СВОБОДУ**⁵.

⁵ Ще Йоган Фіхте напочатку позаминулого століття розглядав був (зокрема у трактаті «Факти свідомості») свідомість людини» яко реалізовану свободу (зокрема свободу побудови все нових і нових світобачень); що може ЗМІНИТИ способи споглядання і саме споглядання дуже і дуже багатьох. Оті сказати б, фонові знання, ко-

Одначе за усього «різноголосся» «пере-гукувань» та полілогів різнопозиційних гетерогенних Я (зокрема у процесах діяльності Інтерперсонального спілкування та в процесах автокомунікації та саморефлектування; інтроспекції та багатоманітних форм з-дійснення прагнення саморозуміння тощо); а також у містичному досвіді «занурення» нашого (конкретно мого; конкретно твого Я) у Божественне тощо саме множинна багатопозиційність мого гетерогенного Я має свої безсумнівні переваги та можливості для більш вільного свободотворення... Саме гетерогенне (поліпозиційне) Я створює такі **додаткові «люфти» для інтенсивнішого сенсотворення та більш «вільного» (менш об-межуваного «загатами» та «греблями» однозначної моносемійної прескриптивності, чи то гіперраціоналізованості моноідеїзму; одномірної евалюативності оцінювань та інтерпретативних моделей тощо), що й роз-гортає вже нашу свідомість, яко (згідно із Й. Фіхте) «буття свободи»; як РЕАЛІЗОВАНУ СВОБОДУ НОВИХ СМИСЛОНОСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПОБУДОВИ (інтелектуального конструювання, Творчого конструювання) Чогось засадничо Нового... Такий Ви-хід свідомості у Новизну — це і є Свобода. Саме Переживання такого звільнювання-від-досі-устійненого — теж безумовною є чимось щонайпосутнішим у дійсній свободі кожного окремішнього духа...**

І справді свобода та вільнолюбство (яко жива залученість у сам процес; як переживання в самім естві дійсних станів духовної роз-кутості мого Я в його Самісності та в Самостоянні; в його Яйности та в Мойности; у суверенній його Гіпостазісності та в актах Самоіснувальності тощо) є щонайважливішою умовою, що «підносить»-вивищує та викшталтує дух людини. З другого ж боку певна міра ушляхетненості духа людського є водночас умовою готовності людини розуміти (цебто водночас переживати на смисловому рівні, — у вимірах сенсокінесису) **значущість свободи; поцінювати її; бути відданим ідеалам свободи; бути**

трі притаманні моїй (твоїй, її) свідомості Йоган Фіхте розглядав був навіть, яко буття свободи. Див. Фіхте Йоганн, Факты сознания. Назначение человека. Научное учение. — Минск ; Москва, 2000. — С. 400—409; 481—489 та ин.

відважним і непохитним в обстоюванні та відстоюванні свободи; чуло та чуйно респектувати життєво-ситуатині межі та персонологчні межі свободи Другого... Адже все це є інтегральною частиною самої свободи у феноменних її експлікативах; у дійсному її розгортанні у співбуттвованні людей; у життєдіях та співдіях людей... Йдеться також про поцінування свободи як безумовної вартості... Йдеться власне і про потрактування свободи яко важливої духовно-життєвої потреби, ба навіть екзистенціалу значущих життєдій та посутньо аксіологізованих вчинків...

Свобода не є прямим наслідком; або ж продуктом мого самостановлення та само-засновування в самісності та у вільній ви-окремленості із життєсвіту та із тут-середовища... Моя свобода вже первинно і первісно є моєю цією ви-окремленістю та можливістю ціложиттєвої суверенізації і мого власного духа і моїх душевно-духовних порухів (теж власне «зітканих» головно зі смислових сув'язей). Моя свобода і роз-гортається і об-межується співможливими та співвідповідними (корелативними та коситуативними з моїми смисловими душевно-духовними порухами та спонуваннями) вчинками і життєдіями... Ця моя життєво-смислова суверенність і відносна самодостатність є неподільною усущільненістю свободотворення // дії // сенсокінесісу. Кожна моя дія, кожна моя поведінкова реакція є настільки власне **МОЇМИ**, настільки особливими, настільки ви-окремленими із континуальності співбуттвовально-життєтворчих процесів настільки вони «просочені» та настільки вони скріплені і «на-снажені» трансформувальними силами Мойності сенсокінесісу; а саме тим, як я цей сенсокінесіс ви-будовую, та у який власне Своякий спосіб сприймаю, переживаю, тлумачу та врешті-решт як і настільки я до-віряюся спонтанним («підводним») течіям дійсного сенсокінесісу та як його — у цілісний спосіб — переживаю... Наскільки вільно я здатен вчинити із сенсокінесісом те, що відтак він (сенсокінесіс) може вчинити зі мною (із моєю ЕГО-ідентичністю та з моєю Своякістю, із моєю інтенційно-аттенційними — завжди особистісно-селективними — унапряменостями та із моїми хотіннями та аспіраціями; із моїми страхами й тривогами (теж — нагадую — смислоносними!). Важливим є тут для мене міркування сучасного канадійського філософа Чарльза Тейло-

ра про те, що відповідь на засадниче питання **«ЯК ЖИТИ?»** **МОЖНА ЗНАЙТИ ТІЛЬКИ У ГЛИБИНІ ВЛАСНОГО ЄСТВА** (див. його книгу *«Етика автентичності»* — Київ, 2013. — С. 29 та ин.). **У цьому — правдешня (дійсно автентична!) свобода — свобода від накидуваних мені зусібч безлічі примітивних посполитих рецептів життя...** Вся річ не стільки у тім, аби бути вільним від будь яких впливів (це просто неможливо, ба навіть іноді може бути шкідливим в аспекті можливостей власне збагачення досвіду⁶). Вся річ у тім настільки тонко організовані психокультурні (у тім числі — трансформувально-смислові) **«регулятори» моєї активної вибірковості (у тім числі моїх ціннісно-аксіологічних «фільтрів» щодо усіх можливих впливів на мене); настільки устійненими вже є «пороги апперцепції» щодо цих впливів; настільки добре «зорганізованими» (самоорганізованими) є мої власні фрейми «роз-пізнавання» саме того, що є спів-відповідним мені; корисним-некорисним-для-мене; того, що може стати добрим надбанням для мого духа і моїх життєдій, а що може стати збуренням на ентропійний кшталт (цебто тим, що хаотизує і роз-сіює-розпорошує певні якісь визначальні сенсоутворювальні чинники самої моєї самості і своякості, — «розчиняє» мене в Инакшому, поглинає цим Инакшим...)**. Наголошу тут лише на одному: всі зазначені чинники та «механізми» мають переважно перед-рефлексійний, а отже безумовно і переважно смисловий (смисло-орієнтувальний, смислорозпізнавальний) характер, — **цебто характер головно смислових «мірок» і смислових «масштабувань»...** Всі вони (ці «при-мірювальні» мірки та «лекала» моєї свідомості — переважно «дотеоретичні» і навіть не світоглядні, принаймні не є усвідомлювано світоглядними)...

У співналежних (і співзалежних) порядках природи; у самій здатності цієї останньої створювати «перевагу» негентропійних тенденцій (над тенденціями розсіювально-руйнівними) та здатності іманентних самій природі тенденцій «сприяти» зростанню

⁶ Зокрема для поповнення цього досвіду якимись новими смисловими ресурсами, що опановуються, трансформуються та по-своєму уприметнюються силами мойності та своякості мого ества і таким чином тільки скріплюють духовну мою самодостатність і духовну мою свободу.

мири складності динамічних систем (що забезпечує необхідну міру їх резистентності та метастабільності щодо зовнішніх збурень) безперечно про-зирає прото-«раціональність» і певна міра «простору» для розгортання «віяла» потенційних можливостей дивергенції структур (зі збереженням і «накопичуванням» сил ладотворення і самоупорядкування (аж до спонтанного «самозароджування» нових структур у точках біфуркації (просто із суцільного хаосу!)... У цих дивовижних «можливостях» вже іманентно присутня потенція протосвободи... Але в жодних природних процесах (навіть у найбільш самоорганізованих) — навіть у тих, із яких мій розум «вилуцує» якісь начебто протосмисли немає ВІЛЬНОГО СЕНСОПОКЛАДАННЯ. Це останнє є тільки у КРЕАТОСФЕРІ ЛЮДИНИ...

Таємницю саморозгортання та здійснювання свободи (свободи, як того онтичного *Первня*, що ним споконвіку на-ділена людина⁷) варта шукати у тих

⁷ На мою думку є три онтичні Первні людини: здатність Бути Вільним Індивідом і поглиблювати процеси свободотворення. (Не позбавленим такої Первинної Свободи є навіть багатолітній в'язень чи раб). Далі, — Бути Дійовцем, мати здатність активно діяти (модуси та життєформи життєдіяльності людини, а також видозмінювані цією життєдіяльністю самі топоси життєдій не лише цілковито просякнені смислами та є смислоносними, але й самі є рушіями сенсокінесису та генерування нових смислів). Далі. Третім онтичним Первнем людини (у динаміці та співдії із двома попередніми) є здатність генерувати смисли, генерувати нові смислові констеляції та нові смисловідношення. У структурі людських Начал Ганна Арендт називає перші два начала: Свобода та Діяльність. (див., напр., есей Ханни Арендт «Що таке свобода?» у кн. «Между прошлым и будущим. Восемь упражнений в политической мысли. — Москва, 2012. — С. 217—258). Попри людину жодна жива істота не покликана до цього. Але і перше і друге опосередковуються Сенсокінесисом (у тім числі самовідтворюванням смислових мереж і самовідтворюванням смислових світів). Неможливими є ані людська Свобода, ані людська Дія без Вільного Пориву до Граничних Смислів та без — бодай мінімальної — о-смисленості, чи то на-діленості смислами людських ЖИТТЄДІЙ та людських ВЧИНКІВ. Тому кожна дія є СМИСЛОДІЄЮ. Оскільки усі ці три Первні залягають в самих основоструктурах буття людини (фундаментально «зрошені» в самих своїх Початках) вони є ВЗАЄМОВИЗНАЧУВАНИМИ, — взаємовизначуваними і буттєвально і поняттєво). Отож із цього останнього погляду Свободу (свободотворення), яко фундаментальний Первень людини ми могли би дефініювати яко щораз більше роз-просторювання та щораз більше

началах, що структурують та нюансують (вже у щонайтонших СМИСЛОВИХ ПЛАНАХ) розмаїті аспекти самого потоку (багатошарового потоку!) наших переживань... Тільки там, де вже є сенсоорієнтування та сенсопокладання (тобто там, де в самих моїм буттяванні розгортається суверенна *Яйність мого Я*⁸) можливою є свобода.

Свобода не просто дана мені (вона дійсно дана мені, але яко онтична Потенція...): свобода ОПАНОВУЄТЬСЯ ТІЛЬКИ У НАПРУЖЕНИМ СЕНСОТВОРЕННІ... І чим більшу сенсопороджувальну потугу поступово все набирає і набирає накопичуваний мною ресурс смислів, — тим більша моя спроможність (і мій «запас міцності») для того, аби чинити мій спротив різним формам поне-

уризоманітнювання тих сил сенсокінесису, що сприяють такому нарощуванню креативних енергій людини, котрі не лише удосконалюють та употужнюють актуальну креатосферу людини; але й дають можливість самій людині Вільно Ступити крок, чи то два кроки; чи навіть і Три Кроки По-за актуальну Креатосферу та По-за актуальні смислові світи і перебувати у ВИ-СТУПАННІ своєї свободи... Свобода по-долання Попереднього (Ви-ходу із Попереднього) була б неможливою поза потенційно на-даною нам (на-даною цим Первнем Сенсоутворювання) можливістю вільного «роз-гойдування» самої амплітуди сенсокінесису та — майже недетермінованого раціональними первнями — спонтанного саморозігрування «багатошарових» смислових ігор. Адже сам сенсокінесис не є жорстко детермінувально пов'язаним ані зі системами вербалізації (семантизації та наративізації світу), ані із використанням інших рівнів кодування (наприклад, акціоально-поведінкового, музичного, малярського, символічно-речового, перформаційного тощо). Тому й хибна «свобода» (або ж дурна «свобода»); або ж ілюзорна криптосвобода; або ж свавілля є ВИЛОВЛЕНІСТЮ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ ТА УСЬОГО ЛЮДСЬКОГО ЄСТВА у пастки симулякризованих («порожніх» у смислових планах) чи то світообразів буденної свідомості, чи то суспільно-ідеологічних доктрин. Про мою спробу до-повнити ті людські базові Начала, що їх розглядає Г. Арендт (Свобода та Дія) Началом сенсотворення та сенсокінесису (яко дійсної міри і дійсного двигуна і Свободи і Дії) я ще маю намір докладніше зупинитися у Частині 2-ій цього трактату.

⁸ Яйність, яка не лише оприявнює, засвідчує і маніфестує мою ЕГО-свідомість і позиційність мого Я щодо Другого та в інтерперсональних стосунках з Другим, але й робить ці мої стосунки власне МОЇМИ стосунками. Цебто такими, що співналежні моему ЕГО — зосереджені «довкола» нього, «підживлюють» мою ЕГО-СВІДОМІСТЬ та центровані у системі смислових координат мого ідіоіндивідуального смислового світу.

волювання самого мого ества. Йдеться власне про те, аби не просто «відстрілюватися» (наче з обложеного міста); але й про те, аби блискавично виявляти «приховану вибухівку» у власних своїх мурах та в «передмур'ях»: своєчасно «знешкоджувати» руйнівні сили несвободи та духовного рабства на «території» самої фортеці та впритул до фортеці... Водночас кожна о-панована мною «порція» свободи та «місця» знешкодженої несвободи «роз-ширюють» та енергетизують сенсокінесіс... Саме опанування мною свободи є боротьбою за нові смисли; за нові ментальні (ментально-комунікативні) ргіони їх розгортання та в-тілювання... Адже згенеровані і привласнені — інтерналізовані — мною смисли (та й сама напруга досвіду сенсотворення; сама потреба у тому, аби народжувати нові смисли) дає мені можливість ПРОТИ-СТОЯТИ ДУРНИЙ ОДНОСТАЙНОСТІ СВІТУ І «ВИТРИМУВАТИ» ОБЛОГУ СВІТУ; витримувати те світування світу, яке може цілковито втягнути у життєсвіт і «розчинити» там («вилуцївши» із мене самісність, своякість та виразну альтерність мого Я щодо тих життєсвітів, які зусібіч «напирають» на мене). Доводиться «витримувати» іноді натиск лихого і темного (засадничо — поневолювального) всередині власного серця... Це також та моя смислова потуга, яка дає мені імперативну рішучість *самому собі сказати «Ні»* (якщо це «Ні» є чинником відмежовування від того, що повсякчас (всередині самого мого ества) чигає на мою свободу; «підстерігає» мої слабкості та вагання... Активне сенсопокладання; активне сенсоорієнтування і активне сенсопородження дають мені духовні сили для того, аби залишатися вільним... Вільним від облоги сірим щоденням також... Чому війна (війни) — це не тільки жахливі страждання і кров і сльози, і психічна надсадність та психічні надриви і варваризація; але і є також і таким, що ПРОБЛЕМАТИЗУЄ СВОБОДУ? Є власне таким, що робить свободу, навіть конкретно-ситуативно (навіть ОСЬ ТУТ — у цьому ось окопі, у цьому ось бліндажі...) ЦЮНАЙВАЖЛИВІШОЮ (для мене; для тебе; для отієї санітарки, що витягує-виволікає з поля бою посіченого уламками міни бійця?). Свобода від жаху, свобода від слабкостей духа; навіть і свобода від біопсихічно зумовленого інстинкту самозбереження АКТУАЛІЗУЄ ЦЮНАЙВИЩУ ПОТЕНЦІЮ ЛЮДСЬКО-

ГО ДУХА, — здатність людського духа (навіть всупереч всім жахіттям і усім несприятливим обставинам...) ВІЛЬНО, РОЗ-КУТО ЛИНУТИ ДО ГРАНИЧНИХ СМИСЛІВ ТА ДО СМISЛУ ВЕРХОВНОГО, — у тім числі до смислів любові, смислів відданости, смислів свободи, смислів жертвовности, альтруїзму та цілковито вільної самопосвяти... Граничні смисли любові «відкривають шлязи» для вільного і бурхливого потоку свободотворення, що «змиває» із нас гніт і пригнічування щоденням (навіть, якщо це щодення холодних окопів та свисту і підвивання мін, що безперестанку сипляться в наш бік зі 120-их мінометів отієї клятої кацапні, що підтримується з імперських центрів вже колишньої і вже нової (відбудовуваної реставраторами «великава гасударства») великої тюрми народів... У цьому відношенні СЕНСОТВОРЕННЯ в його «ви-ходах» до граничних смислів; в його успівпричетнюванні із граничними смислами (а успівпричетнювання є напруженою конвергенцією ситуативних ось-смислів зі смислами граничними...) ТОТОЖНЕ В-КОРІНЮВАННЮ СВОБОДИ В ГЛИБИННЕ МОЄ ЄСТВО, ТОТОЖНЕ ЄДНАННЮ мого Homo interior та свободи... Оце єднання, оця злука (яко дійсне сенсонаповнення) і є моментом дійсного свободотворення.

Буття не роз-гортається і не в-тілюється у життєсвіті людей, яко у динамічній співдії людей та їх співприсутності (зокрема через життєтворчі екзистенціяли турботи-про..., чи то піклування). Нагадаю, що й відсутність теж може бути наявністю, бо втрачене чи відсутнє теж запевнює своє ось-буттявання тим, що його повсякчас бракує. Не-стача у сфері досвіду та і в самому життєпліні (а також у потоці переживань) може переживатися яко болісний роз-рив у смислових текстурах, яко онтично та аксіологічно значуща дійсність смислових мінус-просторів. Така не-стача, котра є реальністю лакун у смислових полях (далі я називатиму це недобиранням смислів), може створити ті «звихрення-нуртування», що втягнуть у смислову відсутність нові сенсопороджувальні та сенсовідтворювальні енергії... До того ж, — не-стача може бути навіть і вельми функційною для екзистенційної напруги життя. Натомість не-стача нестачі може бути контрпродуктивною щодо можливостей роз-гортання (роз-гортання зісподу самого життя) необхідної енергії сенсо-

створювальних спонукань та смислових імпульсів самого життєсвіту. Йдеться насамперед про необхідну інтенційну напругу сенсотворення, сенсоорієнтування в ось-буттєванні (яко у співбуттєванні) та певну *доконечно потрібну напругу (у тім числі етичну напругу та достатню пристрастність життєвого пориву) у пошуку смислів (та у пошуку смислової самоактуалізації мого єства, котра є водночас — така самоактуалізація — і моїм самоздійсненням)*. Йдеться власне про пошук співпричетності із горизонтами граничних смислів. Ось тільки один дуже слушний (саме тут!), на мою думку, приклад (приклад, що має свої дуже виразні філософсько-екзистенційні аспекти): *не-стача свободи може давати гостріше розуміння духовних смислів свободи, аніж безпеченість і фактична запевненість вільного саморозвитку у тих обставинах та умовах, коли свобода для нас уже є гарантованою данністю...* Данністю, що начебто на-дана нам (мені, тобі, їй) іззовні. У статті «Республіка мовчання» Сартр розмірковував над філософією свободи саме у її (свободи) екзистенційно-смислових вимірах. «Ніколи ми не були такими вільними, — писав Жан Поль Сартр, — як за часів німецької окупації. Ми втратили наші права й передусім право говорити: кожен день нас ображали просто в обличчя, і ми мали мовчати; нас насильно вивозили як робочу силу, як євреїв, як політичних полонених; усюди — на стінах, у газетах, на екрані — ми бачили те гидке й безбарвне обличчя, яке нам намагалися дати наші гнобителі: але внаслідок усього цього ми були вільними... Адже таким чином перед нами було поставлене питання про свободу, і ми мали змогу отримати найглибше знання, яке людина може здобути сама. Позаяк таємниця людини полягає не в її едиповому комплексі чи комплексі неповноцінності, вона — в межах її свободи, в її здатності чинити опір тортурам і смерті»⁹. Власне таке переживання свободи, яко потреби у свободі, яко потреби по-долати її не-стачу; яко посилення та увиразнення волелюбства (і смислової ваги волелюбства та смислової значущості прагнення до свободи) через повсякчасне духовно-смислове оприсутнювання того, що відсутнє, — *все це у своїй сукупності врешті-решт є тим,*

⁹ Цит. за: Рудинеско Е. Філософи в обіймах бурі. — Київ, 2007. — С. 59—60.

що Ганс-Георг Гадамер називав був «*сенсоутворювальною роботою життя*»¹⁰.

Світ смислів суверенізує мою думку. Предмет, яко такий не годен «заполонити» думку. Думка здатна «орудувати» не тільки смислообразом предмета (зокрема «включати» цей смислообраз в інші ряди уявлень), але й дати імпульс згущуванню та седиментації гетерогенних та гетероморфних смислообразів у цілісний лінгвокультурний конструкт чи то епістемічно зовсім новий концепт. Відтак нові способи реляцій поміж концептами можуть міняти не тільки саму парадигматику мислення, але й зворотнім чином впливати на сам сенсокінесіс і навіть посилювати опосереднювальну роль сенсокінесісу щодо інтенційних об'єктів думання. Смысл не тільки здатен удистанційовувати смислообраз предмета (уявлення про предмет) від самого предмета; але й привносити у відповідні уявлення мої власні поціновувально-оцінкові та імпресійні елементи. Саме тому, що смисли «вільно плавають» та відкриті до взаємонаповнювання (навіть, коли вони не є співналежними до «близьких» ноєматичних домен чи то регіонів досвіду) думка спроможна відносно вільно кластеризувати прикмети і «сусідніх» і «віддалених» смислів... Свободі вільної кластеризації смислів в процесах мого думання сприяють багатоманітні модули спонтанного саморуку смислів (зокрема їх спонтанної гри). Але й тут думка здатна бути відносно вільною (а властиво — **вибірковою**) щодо артикуляції та удискретнювання тих чи інших аспектів актуальних потоків сенсокінесісу... В чому ж світ смислів суверенізує думку?

Перше. Смысл «відв'язує» думку від інтенційних предметів думання (зокрема від речовости самих речей: думка оперує *смыслами* речей, котрі досить-таки «віддалені» від самих речей, оскільки в сам момент феноменологізації-речі-для-мене феноменальні конструкти свідомости зазнають багатомірно-множинної трансформації — трансформації за участі ноєматичних смислових комплексів; трансформації за участі самих смислових мереж; трансформації за участі структур психосемантики самої свідомости та актуальних когнітивних схем; трансформації за прямої участі картин світу; трансформації за участі

¹⁰ Гадамер Х.-Г. Пути Хайдеггера: исследование позднего творчества. — Минск, 2007. — С. 65.

попередньо усталених вже лінгвокультурних моделей, які в свою чергу релятивізують моє світосприймання та світорозумінням. Чим більша множинність таких чинників; чим багатоманітніша їх дія та співдія, — тим багатогранніші, пластичніші та лабільніші феноменальні конструкти моєї свідомості; — тим і більш вільною є дія (співдія) кожного із цих чинників і тим вільнішим (тим більш **вивільненим**) є вже саме моє бажання мислити та розуміти все оце феноменально-неоднозначне (і вже аж ніяк не прив'язане до речей; до їх феноменологічної на-даности — мені) багатоманіття. Тим вільнішою від зумовленості кожним із окремих цих чинників є моя власна творча думка... Думка, яка тлумачить, думка, яка самозосереджено і напружено *шукає* істини (а не постулює цю останню); щоразу лише *наближається до істини* (як до **правдоподібної істини**; а не до істини вже начебто цілком очевидної...). Це та думка, яка пізнає; думка, яка розгортає та увиразнює все нові та нові обрії цілей; думка, яка приймає рішення; думка (яка — нагадує — вкупі та неподільно із сенсокінесісом) **вільно творить Цілком Нове**; творча думка, що намагається вийти поза межі на-даности-самій-собі...

Intervalle між інтенційною унапрявленістю думки (а також її саморухом в процесах — осмислювання) — з одного боку і самим інтенційним об'єктом — з другого боку (а наївний реалізм вважає, що самі по собі такі інтенційні об'єкти у-змістовнюють думку, — мовби «входять» в її зміст своєю якоюсь там «уприкметненістю», чи то «властивостями») звільняє — вивільняє мою думку від звички мого розуму просто «ковзати» поверхнею речей, мовби узалежнюючись від пласкої трьохвимірності самих узвичайностей нашого макроскопічного досвіду, що наче повсякчас «за-прошує» мене до такого топосоморфного та топосомірного «умісцевлювання» сфокусованості пласких і «площинних» когніцій... Динамічна когніція мала би співналежати самому «вируванню» смислів і сенсоносних енергій (саме в цім — стихія її свободи), а не узалежнюватися від площинного споглядання предметности предметного. Смысл (складні смислові ігри) «відзвичаюють» думку та відпоневолюють розум від наївного уявлення про світ речей та «проміжків між речами» (у ці моделі «западин» та «виступів» — «ви-ступань» суцього — так званої «дійсности» ви-падає саме мислення наївного «спо-

глядання»...). В цьому разі думка стає ніби полонянкою споглядання... Мені здається, що «поштовхи» смислів (що йдуть «із усіх боків») здатні «розхитати» таке наївно-«реалістичне» мислення... Наділити таке мислення більшою свободою спонтанности та слабодетермінованости саморуку думки, «багатошаровости» та полівалентности думки; її всебічної самовідкритости до потоків сенсокінесісу; її «неприкутости» до гілетичного; натурально-«зримого» (чи так званого «на-даного із очевидністю», а, власне — лише поверхово-симпліфікованого)...

Друге. Чому моя свідомість (якщо вона дійсно прагне свободи та вільної — непідвладної обставинам та непідвладної власній своїй інерційності — залучености в свободотворення) мала би **посилювати** свою трансформувальну та світотворчу активність; чому вона (свідомість) мала би більше довірятися спонтанним та багатошаровим силам сенсокінесісу?... «Ні — я вже не можу робити так і реагувати так, як я чинив і реагував досі, — писав я 17 вересня 2015 року у своїй лісовій хатинці під Високим Верхом у філософським своїм щоденнику «Квадрига-2»... — Ні, я таки можу і ладен звільнитися від цієї устійненої інерції свого життя. Я можу-таки змінити свої життєві стратегії, звільнившись від влади півстолітнього свого так званого «свідомого досвіду» і півстолітньої своєї узвичайнености звичок (у тім числі і устійнених при-звичайностей думання...)... Ні, я годен-таки розчаклувати оце закам'яніння власних своїх думок, «торкнувшись» до них цілковито новим — новообраним, новоствореним — смисловим своїм орієнтиром... Але я таки вдячний також і своїй дотеперішній не-свободі... Я вдячний своїй не-свободі також і тому, що саме через своє хаотично-нестерпне накопичування почувань (а я був аж надто залежний від власних своїх емоцій, — від їх часом **розбурханости, а часом і пригнічувальної сили...**) я часто **баврався у своєму минулому (а кажуть, що «застрягання» в минулому притаманне саме невротизованим...**)... У тому минулому, що теж було просто таки «захаращеним» випадковим і непослідовним... Була очевидна загроза «захряснути» в усьому цьому: в уламках напівправди, у неприйнятті себе такого; у гаданій неможливості виборватися з усього цього... Загроза опини-

тися геть «зачиненим» у в'язничній камері свого минулого просто підштовхувало-підштовхувало до гарячкового відшукування нових «дверей»... Доти зачинених для мене дверей. Якраз «на порозі» отих дерей розпалилась моя жага **РОЗІМКНУТИ** їх і ... вийти, просто вийти (а — може і **ВІДЙТИ**) у зовсім Новий Простір зовсім Нових — **РОЗ-ЛОГИХ** — смисловідношень... Не-свобода (що о-панувала мене власними моїми душевними «боріннями») залишилася по той бік «порогу»... Я потрапив у Світ Дії... У світ активної Смеслодії... Зараз для мене вже цілком очевидним є те, що сам спосіб організації буттявання у смислах (та з опертям на смисли) має бути (має стати!) просто **невідокремною (в-рощеною інтегрально в саме життєтворення) ЧАСТИНОЮ** організації (самоорганізації) буттявання (організації співбуттявання) у **СМИСЛЕ-ДІЯХ**, а не просто «із допомогою» смислів та в їх пере-пере-биранні о-смислюванні («зважуванні»-розважанні-роздумуванні-над... та всілякої раціонально-розумової калькулятивності). Смеследія може започатковувати і **НАРОДЖУВАТИ** ті цілковито Нові смисловідношення, які і стануть в-ходженням-у-свободу... «Мова» дії є мовою смислів бодай вже тому, що **сам дійовець є сенсоорієнтовальником і смиследавцем** (адже це власне я і саму живу ситуативність і сам ось-цей-епізод-свого життя водночас і **НА-ДЛЯЮ** смислами і через нього (через ось-епізодність) **В-ХОДЖУ-У-СМИСЛОВУ-ВІДКРИТІСТЬ** цього-ось-мого життєсвіту... Смеследіями я **ВІД-КРИВАЮ-ДЛЯ-СЕБЕ** цей життєсвіт... Почерез «двері» дії людина власне в-пускає власні свої смисли у **цей-ось-життєсвіт і перетворює світовість світу в розлогу оселю для смислів...Перетворює світ у світ смислів, у пристановище людських смисловідношень. А не лише в оселю для слова... Смеследія транспонується в життєдію, — в життєдію, котра Ініціює Нове, а отже і створює Нові Енергетично-смислові поля із новою мінливістю сенсокінесису та із Новими Імпульсами до Смеслепороджування... Йдеться отож про присутнє Оновлення мого Життєвого поля Смеслів (зокрема пере-зосереджування самих смислових мереж «довкола» щойно генерованих мною жит-**

тєсмислів, що ПОСТАЛИ З МОЇХ ЖИТТЄ-ДІЙ І ЩЕ РАЗ — АЛЕ ВЖЕ ЦІЛКОМ «НЕ ТАК», ЦІЛКОМ ВЖЕ ПО-ИНШОМУ — «ПОРИНУЛИ» У ЖИТТЄТВОРЕННЯ...) І все ж в цьому-ось-світі (у людським життєсвіті) — ми **не завжди ВДОМА**. І це не тому, що світ стає очужіллим для нас (або ж ми — відчуженими від світу)... Це стається тому, що далеко не завжди маємо ми відвагу та волю (**бо ж поневолений розум не може мати такої відваги!**), аби духовним зусиллям («власноруч», власнодумно) **відкрити ті зачинені Двері Світу, щоби — попереду нас самих — впустити туди — впустити у життєсвіт — власні свої духовно граничні Смесли (але ж чи уже маємо, чи уже посідаємо ми такі Смесли?!...)**. Те, що світ духовно спорожнів, а пустелі усіх світів — **роз-ростаються-розростаються**) є тільки наслідком того, що спорожніло осердя самого нашого (мого — твого — її... кожного зокрема) єства... Тільки Дія (як Смесле-Дія) може не тільки Змінити Світи, але й За-початкувати смислове Світотворення Нових Світів; Нового Неба; нового Самого Себе... Нової усущільнености та Нової Цілости цього всього... Власне у смислових світах наче «ви-паровується» і цілковито зникає сам вербальний (вербально-семантичний; вербально-поняттєвий, «категоріяльний») поріг поміж моїм єством, **світотвідношеннями** цього єства (**що у них вибудовується-уконституується світ як ЖИТТЄСВІТ, — цебто як світ, що НА-ДІЛЕНИЙ ВЖЕ СМИСЛАМИ і навіть як той життєсвіт, що «ВИСИТЬ» вже на ПАСМАХ СМИСЛІВ...)**. Поза цим «миготінням» смислів вже годі про-зріти якісь там пороги «поміж» єством і життєсвітом... **Зникає-розчиняється вже і саме «поміж»...** Мірою о-панування світу (і отож — водночас — зменшення моєї узалежнености від нього) є експансія в світ моїх сенсоутворювальних енергій...Ці енергії, почерпнувши від світу (та від власних моїх химерних слідів в цьому світі) **ПОРЦІЮ НОВИЗНИ** (новизни, що здивувала навіть мене, хоча вже давно — вже Споконвіку — ставала і була уже моєю...) **І Є ВЛАСТИВО МОЇМИ ІМПУЛЬСАМИ СВОБОДОТВОРЕННЯ...** Саме у цю мить мій дух стає наче «продуктом» свободи, — трошечки навіть нижчим аніж сама Свобода...Свобода (цей Стан Свобо-

ди) наче нагадує моєму духові, що **СВОБОДА ВСЕ-ТАКИ ПЕРЕДУВАЛА ДУХОВІ... ЩО не буває Живого духа без пориву-до-свободи, без зарядженості СВОБОДОТВОРЕННЯМ...** Хоч і трохи туманно (саме для мене туманно, бо в ЗОВСІМ ІНШИХ АБСТРАКТНИХ КОНЦЕПТАХ — нетотожних мірі конкретності *мого сенсологічного бачення*); але ж **все-таки ЗАСАДНИЧО ПРО ТЕ САМЕ — ПРО СВОБОДУ, ЩО ПЕРЕДУЄ ЛЮДСЬКОМУ ЄСТВУ** — розмірковував Жан Поль Сартр. Для мене важливим є те, що цей мислитель був *зовсім близький до власного свого єства*. (Майже так само зараз і я теж). Сартр переважно був майже завжди *автентичним (цебто щирим, або ж бодай намагався БУТИ САМИМ СОБОЮ), а це — дуже і дуже важливо для досягання свободи...* Отож Жан Поль Сартр писав про свободу так: «Свобода людини передує її сутності, вона є умовою, що завдяки їй остання стає можливою, сутність буття людини підвішана в її свободі. Отож те, що ми називаємо свободою, годі відрізнити від буття «людської реальності». Про людину не можна сказати, що вона спочатку є, а потім — вона вільна: між буттям людини та її «свободобуттям» немає різниці». Ті сенсоутворювальні енергії, які людина власне в-кидує в цей світ видозмінюють сам світ (вже яко життєсвіт) у той спосіб, що мені стає простіше впоратися з цим світом... О-сенсовленість світу (навіть якщо це і міфопоетична, чи магічна о-сенсовленість, як у старожитніх спільнотах) звільняє кожну окремішню людину від первісної незрозумілості світу, від дезорієнтованості в цьому світі..., від хаотизованості почувань... Сенсотворення; життєтворення (творення життєсвіту, що у його ядрі — твій власний смисловий ідіосвіт) можуть жититися силами свободи; можуть поглиблювати Криницю Свободи; але можуть також гарячково припадати і до позамулованих джерел... Або й блукати в пустелях світу без жодного сподівання на будь-яке джерело... Але тоді ти втрачаєш власне своє Єство... Бо ж і саме єство твоє — із праджерела Свободи... Свободою не «користуються»... Її не «розподіляють»... Годі також знайти у нашу технологізовану добу, у нашу добу інструменталізації самої свідомості й розуму таку — зовсім *неоприявнену, незриму, несхопну — сво-*

боду..Свободу, що нею годі технологічно та «ефективно» орудувати та роз-поділяти (на кшталт дистрибуції пакуночків-подаруночків для діточок на Різдво...). Але її (Свободу) може зненацька винести із надр самого мого єства, зісподу мого єства нестримним потоком вільного сенсокінесису...Свобода і є та енергія, що на-дає пришвидчення та повноти смислорухові мого життя і серця (а це — одне й те ж...). Сенсокінесіс, що породжений енергіями свободи все більше і більше починає **ПЕРЕТВОРЮВАТИ-У-СВОБОДУ навіть і ці моїх старомодно-недолугі метафори...** Ось якби сам Високий Верх (наче живий смислообраз, наче далеке відлуння Верховного Смыслу, наче метонімія ось-свободи...) «у-війшов» у це — трохи знервоване — клацання клавішами на новтбуку і промовив ізвідти: «Здіймися над цим вузьким (завузьким!) поміжгір'ям (де навіть не видно долин). Зроби це так як Я...¹¹.

Смысл та сенсокінесіс не тільки спроможні удистанційовувати смислообраз предмета (уявлення про предмет, лінгвокультурний конструкт предмета, чи хай навіть і цілком намацальної речі) від самого предмета; але й при-в-носити у відповідні уявлення (вносити їх всередину будь-яких ментальних репрезентацій мої власні поцінювальні-оцінкові; тлумачні та пере-пере-тлумачувальні моменти та ідіоіндивідні асоціати мого власного єго-досвіду (у тім числі і досвіду всіляких переживань та почуттів; досвіду помилок і досвіду духовних — часто несподіваних для

¹¹ Тільки тут (на схилах Високого Верху, зовсім близько до самої його верховини) я почав розуміти-схоплювати метафорику К'єркегора про Високості духа (про блаженне усамітнення *Одиного* на високостях та про «юрбу» в долинах... Щось дуже схоже також і в Ніцше. Ось зокрема чим започатковується «Частина третя» твору «Так казав Заратустра»: «Коли вам хочеться підвестись, ви зводите очі вгору. А я опускаю вниз, бо вже піднявся. Хто з поміж нас може сміятись і водночас бути піднесеним? Хто сходить на найвищі вершини, той сміється з усіх трагедій на сцені і в житті» (Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. — Київ, 2003. — С. 155.). **На верховинах самоти я припроваджений знов, я повертаюся знову до власного свого дому, — до тієї своєї суті, котра у долинах життя, у гущі всілякого люду була, як це дуже точно каже Ніцше, — дрібними своїми частинами розпорошена у тій духовній чужині «серед усіх подій і випадків»** (Там само).

мене самого — одкровенень тощо...). Мої власні смислові ресурси; сама картина мого життя яко певна вервечка не просто «фактів», а фактів, що організовані та вже не раз вочевидь реорганізовані актуальними смисловими домінантами створюють — повторюю ще раз — мій власний смисловий пояс відносної унезалеженості від «емпіричного» натиску мого осьдовкілля та щодо певного «змушування» *бачити, сприймати те або те; реагувати на те чи инше; мимоволі заангажовуватися навіть у те, що тобі не зовсім до вподоби; на те, що є — бодай короткочасним — але обмежуванням твоїх вільних хотінь і намірів...; на те, що ти — мимохіть — змушений таки чинити...* Але у цю мить, — навіть і щонайважче для твого суверенного вільного Я (навіть і зовсім тобі немиле...) може парадоксальним чином (*але саме завдяки перетворювальній силі притаманних тобі смислів; саме завдяки смисловим енергемам ПРЕОБРАЖЕННЯ СВІТУ ТОБОЮ*) ставати благословенням для тебе, — *скріпляти і утверджувати тебе у власній твоїй свободі...* У тому числі в такому аспекті твого вільного самоперевершування; як перетворення будь-яких труднощів (навіть і майже нестерпних душевних колізій та переживань) у спосіб «стягування» та концентрації нових енергій для генерування нових смислів та якихось — часом засадничо нових — спалахів сенсотворення. Це особливо стоується творчих людей¹².

Сенсокінесіс (якщо він достатньо інтенсивний та генерувально-продуктивний, а не репродуктивний, чи то просто мультиплікативний) здатен звільняти думку від її скованості пласким логіцизмом засновків; суджень та висновків... Сенсокінесіс здатен звільняти думку від інертності всього попередньо накопиченого у моїм мислительнім досвіді *мислительного матеріалу, — матеріалу, що мимохіть «під-штовхує» тебе саме до «цього», а не до иншого (якраз малознаного; зовсім незнаного; не пережитого в смислах)...* Зокрема сенсокіне-

¹² Мені здається, наприклад, що деякі найкращі свої поетичні цикли поет Ігор Калинець написав був на далекому засланні у Читинській області (1978—1981) — у загубленому серед прибайкальських сопок селі Ундіно-Посельє... Після повернення у рідний Львів (після трьохрічного заслання і — отож — після так званого звільнення) поет не написав був жодного поетичного рядка...

сіс (якщо він достатньо «роз-гойданий», яскравий та енергійний) звільняє мене від поверхового мислення «за аналогією» та на підставі дуже часто випадкових (однак так званих «типових» і «характерних») екземпфікацій. Сенсокінесіс *до-дає самій думці енергію гри; енергію начебто непослідовности; розбурханости; «незачесаности» часто-густо розфрагментованих та малоспрямованих у «роз-кидах» своєї поліінтенційности та многопредметної «поліфонійности» думок...* Вільний сенсокінесіс дає також нагоду думці «заблукати» (що вельми корисно для самого розумового пошуку), — *заблукати і збитися на якісь побічні стежки...*¹³; а далі рухатися начебто «навмання»... Але власне оті «манівці» (аж до «нависання» над безоднею хаосу НЕ-БУТТЯ) іноді зненацька «наштовхуються» на імпліцитне (чи навіть і сублімінальне) залягання у свідомості (у передсвідомості) призабутих смислових «про-шарків», які «схрещуючись» із рефлексією «розбурхують» і самі себе і цю останню... Тому блукання «на манівцях» хаотичного саморуку думки і «роз-ворушування» смислових «покладів» може врешті-решт випровадити на цілком Нові (епістемологічно та когнітивно нові і навіть більш продуктивні ніж досі), — нові (зовсім в іншій перспективі нових шляхів) «підступання»

¹³ У «Чорних зошитах» Гайдеггера в різних місцях зустрічаються глибокі думки про це. Як, наприклад, така: «Будь-яке сутнісне мислення потребує свободи здійснити помилку у тривалому та марному блуканні, в ході якого «навчаються» своєму щонайстотнішому тільки призначені до мислення та налаштовані на нього люди. Історія філософії хоча не є «історією» похибок чи заблуджень в сенсі нанизування однієї неправильности на иншу, але, напевно, яко така є блуканням (Irrfahrt) в перебігові якого пізнається (er-fahren) помилка та щоразу передчуваються ущелини істини буття.» Власне тут вгадується-схоплюється і сама основа і безосновність буття, котра — додаю я від себе — є вже самою Можливістю Свободи (див. Гайдеггер М., Размышления VII—XI. — Москва, 2018. — С. 270; а також на стор. 342). Отож потрапляння розмислів в пастки похибок якраз може започаткувати рух до більшої свободи незакогнітивізованих та «ви-ведених» із прямої «під-порядкованости» якійсь там формально-математичній, модальній, чи то інтенціональній «логікам» роздумувань. Адже навіть інтелектуальне (філософувальне) блукання — це теж кардинальний «ви-хід» поза ареали вже відомого і знайомого, — це можливість нової свободи духа...

до філософських істин... Це бодай почасти звільняє мою думку від жорсткого причиново-наслідкового (засновково-висновкового; де у засновку — вже майже «готовий» висновок) мислення та від ілюзій «правильної» генералізації. Це запобігає також обов'язковості трохи чи не доконечного за-ганяння думок у великі кошари «істинних» доктрин та всеосяжних гранднративів¹⁴. Сенси посідають цей потенціал свободи (свободи свідомости, свободи твор-

¹⁴ Постмодернізм показав був (зокрема через деконструкцію узагальнювально-теоретичних метадискурсів у гуманістиці та соціальних знаннях), що віра у схематизм гранднративів перетворювала ці останні (так само, як і перед цим — гранднративи політико-ідеологічні) у знаряддя насильства над багатоманітням історико-культурних процесів. Постмодерн не відкинув ані модерну ані класику... Він (постмодерн) **взяв собі геть усе і в такий спосіб збудував навіть мости між «класикою» та «модерном», а може навіть і просто «засипав» рови між ними... Засипав будь-які рови, навіть і «роз-риви» між «Високим»; серединним та «низьким» у культурах та в різних регіонах культу-ротворення та творчости загалом...** У цім — безперечний момент **свободотворення-у-ситуації-постмодерну саме завдяки постмодерністам та постмодернізмові як вельми складному і гетерогенному рухові.** Це був рух, котрий, як мені здається, намагався «проскочити» поміж різними ейдосним домінантам, не затримуючись на жодній із них. Звідсіля, наприклад, і пастішність та ризомна сплутаність «високого» (на перший погляд вельми «серйозного» та «відповідального» із тим, що із традиційного (домодерного та модерного погляду та в аспекті позитивістського бачення) вважається морально нікчемним; ідейно знеціненим; украй зрелятивізованим) в одному з найкращих романів Юрія Андруховича «Перверзія»... Звідсіля насамперед також, як я гадаю, і полістилістика та колажовість у поезії *бубабістів* (особливо у Віктора Неборака). Хоча, зрештою, блискучі взірці колажовости (аж до повного змішування «високого» та цілковито профанного і гранично бруталізованого бачимо у блискучій (досі недооцінюваній) поемі Олександра Блока «Дванадцять»... Цей надзвичайно витончений поет (і справжній аристократ духа) у цій поемі не побоювався цілком звільнитися від тієї вишуканости (високого синтезу особливої естетики слова та філософської *софійности*, що нею просто *світилися*, наприклад, його «Стихи о прекрасной даме»). Проте і одне і друге (і стилістична гібридизованість і витончено-згармонізована та струнка неокласика) у Блока були однаково геніальними. Це свідчить, як я думаю, про те, що якраз справжні Творці здатні бути Вільними у цілком несподіваних пере-ходах із одієї стилістичної «логіки»; із однієї тропіки на цілком інші, — аж до радикально супротивних...

чих актів та спротиву будь-якій «обов'язковості» випрацьованих досі когнітивних схем. Вони (себто сенси) завжди дають про себе знати через опосереднені ефекти смислових ігор (через *синхронію співодночасної співдії*; через *ретенцію*; через *протенцію*; через дію попередньо устійнених мереживних реляцій; через багатомарові «пере-гукування» смислів у процесах живого смислоруху (у тім числі — *ситуативного*, де у гру залучаються також *ситуативно-конситуативні складні смислові імплікатури*. Згадаймо також «про-свічування» напівімпліцитних смислових «прошарків» у мовленнєвих слідах слідів та у розмаїтих «карбах» імпресій та у несхопно-«мигтючих» фреймах ін-тертекстуальности та смислових пресуппозицій тощо... Тоді власне моїм думкам годі сфокусуватися (і це — чудово!) на певних ви-окремлених смислах, бо ж сенси завжди «пере-тікають» та спів-на-повнюють на взаєм і стають спів-на-лежними, наприклад, в ноематичних комплексах, але аж ніяк не є моносемійними монадами із «етикетками» *Це ось — x; Це ось — y; a Це вже ось — якраз z*).

Чи сенси є самоочевидними для мене? Наприклад, сенси тієї музики, яку я ось-зараз слухаю-переживаю? Сенси музики — майже невичерпні углиб... Тому вони майже безпосередньо (попри попередній досвід в-слухання у музику) на-дають мені ту міру свободи духа, яка звільняє мене від самої налаштованости моєї свідомости на потребу щось повсякчас дискурсивно тлумачити, потрактовувати, стверджувати та роз'яснювати (принаймні для самого себе)... Цебто повсякчас перебувати у жорстких лецатах (якщо це дійсно мовомислення та дискурсивні стратегії *всіляких там констативів; евалюативів; комісивів тощо...*). Сенси музики (через ретенційно-протенційні їх пере-пере-тікання; через діалогічні (полілогічні) пере-мовляння одні з одними (та через якісь суголосні «вібрації», через якісь «консонанси» (чи то навіть і болісні дисонанси та контрапункти) суто музичних смислів із дотеперішніми моїми пере-пере-живаннями та із попереднім моїм досвідом в-слухання у музику) дають якусь вищу ясність-«зрозумілість», — навіть якщо це ясність незбагненно-містеріальна — ясність, що негід-владна рефлексії... Вони (само-явлені та «само-прочитувані» сенси музики) дають якусь — разом із

цим — дивовижну «самопрозореність» вільно (ніким не спонукувано) схопленого-сприйнятого; водночас навчаючи мене мови музики; при-вчаючи мене «в-бачати» (внутрішньо «споглядати») оті «місця» і «миті» вільного злету духа... Йдеться про душевно-духовну самопрозореність в-чувального (нерефлексивного) Розуміння, яка цілком звільняє мене від потреби «до-давати» до цього всього ще якийсь цілком недолуге схематизувальне «о-смыслевання». Думка не тільки геть усе ставить «під запитування» (у тім числі «залучає» у це запитування і саме ество того *хто* запитує). Думка має також і *свій власний жест* (жест, що не прив'язаний до інтелектуального інструментарію пізнання). *Мислення, як я гадаю, є засвідченістю (самозасвідченістю — поза усіма формально-логічними операціями інтелекту) смислоносності сенсогенерувальних енергій та спонтанного динамізму того живого сенсокінесісу, що в ньому власне і започатковується творче мислення. Сенсокінесісу, котрий і є ПОКЛИКОМ ДО МИСЛЕННЯ, — ПОКЛИКОМ МИСЛИТИ (мислити з творчим запалом)*. Відважуся навіть стверджувати (може занадто категорично): сам сенсокінесіс переважно і *створює цей мислительно-творчий запал, ви-вільняючи мислення (бодай почасти вивільняючи) від певної устійненої «рутинності» когнітивних мап свідомості; від зрегідизованих автостереотипів (на кшталт зарозуміло-примітивного, — «Я у цьому — фахівець!»), ба навіть і від зачовганої «колії» узвичайнених способів думання*. Потоки сенсокінесісу можуть перекидати будь-які «контурні мапи» у полях психосемантики самої свідомості; розмивати і релятивізувати попередню «фіксованість» ноематично-смилових комплексів, семантем, конструктів, чи то звиклих уже стереотипів, інтерпретативних моделей та «мірок» оцінювання; роз-сувати стару «сітку» кореференцій та в-носити якісь нові взаємоустосунковування та нові «коридори» до трансцендентування ось-досвіду та «ви-ходу» поза дотеперішні (данімені-у-моїй-свідомості) береги... Саме творча думка дійсно творчої особистості спроможна скріплювати та поглиблювати свободотворення, як також і вільне самотворення та неперервне самостановлення у цій творчій свободі думки і духа; духа і думання... *Це власне і буде думка як вільне Діло*

*думання; як онтизація мислення вже яко важливої «сили» вільного життєтворення; яко сили сенсожиттєвої та сили неупокорених екзистенційних спроможностей... Ризик мислити Нове (та самим мисленням ви-будовувати це кардинально Нове), яко Ризик мислити цілковито по-новому — це і є істинним свободотворенням... Це і є Істиною свободотворення (істиною граничного духовного зосереджування та духовного самоперевершування) власне у сфері духа (аж до духовної зухвалости само-заперечування і само-пере-вершування себе учорашнього, яко Індивіда в його цілості); а не лише у сфері вільного інтелекту... Саме вільна думка (думка, що гранично вивільнена від шаблонізації; від «озирань»-на-інших; від остраху «відрізнитися-від...»; а — особливо — думка, що усвідомлено чинить Діло думання, яко Діло життя, яко Задачу) не тільки спирається на суверенну Ego-ідентичність; але й також *творить її*. Моя вільна думка допомагає творити цілком вільну самоусвідомлюваність в усіх чотирьох модальностях *Я живу; Я можу; Я бажаю; Я потребую Інших*. Вільна думка посилює мій життєвий порив та саме усвідомлювання цього життя, як насправді насамперед Мого життя. Вільне мислення утверджує мене (мою своякість) у суверенній самотності мого *Я можу* та мого *Я бажаю*. З другого ж боку *виразна* (цебто виразно самоокреслена у своїх субстратно-смилових основоструктурах) Ego-ідентичність за всіх інших сприятливих моментів самостановлення мого інтелекту та моєї свідомості (вкупі зі співвідносними зі свідомістю фоновими знаннями) спроможна чинити моє мислення *більш вільним від групових, та суспільних збурень; відносно вільним навіть і від базової (практично інстинктивної) потреби співналежати-з-Іншими* (*the need of belonging together*). Той, хто вільно покладає своє *Я*, — той зазвичай і вільно мислить і не дуже зважає при цьому на опінії та експектації *Інших*... Дещо спрощено скажемо так: *у змаганні зі середовищем (у протидії середовищу, що накидує тобі якісь загальники та посполиті мірки) має перемагати власна твоя думка. Твоя думка, а не суспільні (чи субкультурні) кліше та опінії. А ЩО чинити задля цього? Думай!*, — казав Ніцше... *Мислити чи чинити? Чини, створюй власну свою своякість власним своїм розмислом. Утверджуй свою самодостат-**

ність власним мисленням. *А на якій основі? На основі того, що має бути в тебе свій власний смисловий ресурс. Йдеться — нагадую — не тільки про знання, а власне про смисли у їх відношеннях до смислів граничних, що скріплені цінностями, смисли, що ПЕРЕ-ЖИТИ, а не просто схоплені у когнітивний спосіб; чи «о-значені» десь там на когнітивних мапах свідомості...).*

Вільний (а в самих своїх узаasadненнях — спонтанний) *сенсокінесіс* дає думці емансипуватися від настирливої речовості речей; від нав'язливого їх «ви-ставлення» в свою наявність; від властивого «Що» тих речей, які вже роз-пізнані нами, десигніфіковані, а отже і смислоозначені. *Саме вже надавання смислів речам є не лише дистанційованістю від-речей, яко таких, яко успівпричетнених зі світом не-я, хоча уже і в полі досяжності моєї яїности, яко Діло-діяльнісних життєформ буттєвальної включености-Я-у-життєсвіт... Цей смисловий «пояс» мого від-особлювання від речовості речей через когнітивно-ментальну субституцію речей-яко-наявних (через їх «заміну» лінгвокультурними конструктами, ноємами, ейдосами та символами тощо) може звільнити мене також і від «переслідування» нашої (моєї-твоєї-її) свідомості зрештою і самими смислообразами речей у невідступних «пригадуваннях»... Так само може, зрештою, емансипувати живий сенсокінесіс цю чи то іншу мою думку від повсякчасного «нависання» над нею репродукованих мнемосферою якихось речей та епізодів мого попереднього життя, чи то й від химерних візерунків такого ефекту пам'яті яко *праймінг* та інших модальностей і механізмів смислової спонтанної реорганізації не раз уже «зміщуваних» та транспонованих фрагментів мого досвіду і мнемічних «запасів»... Мені здається, що Емануель Левінас все-таки гіпостазував пам'ять людини, коли ладен був онтологізувати її (цебто пам'ять, чи то так звану *ремінісцентність* нашої свідомості). Мені здається, що у Левінаса це був один із проявів успадкованого від Гайдеггера мислення у річищі *онтології присутності*. Адже ремінісценція яко гранична свідомість є водночас, на гадку Левінаса, «універсальні присутність та онтологія»¹⁵. Колись ще Дюркгайм писав був про реальну присутність мину-*

лого у сучасному, — присутність, що її годі визбутися... Коли П'єр Бурдьє писав був про цю, сказати б, підводну частину айсберга, він — на відміну від Дюркгайма і Левінаса — мав на увазі насамперед неусвідомлювані (поза полем рефлексії) самооркестровані структуровальні структури, що їх він окреслив у своїй концепції *хабітуса*. Ці структури дійсно стало самовідтворюються (яко саморегульовані) протягом життя людини, однак вони — хоч і «походять з минулого», — однак не в-будовані в мое ось-зараз самоусвідомлювання експліцитно. Левінас розмірковує так: «все, що заповнює поле свідомості було у свій час прийнятим, сприйнятим та мало походження. Завдяки свідомості минуле є лише різновидністю сучасного (виділено мною. — Р. К.). Ніщо не могло відбутися, не з'явившись у з'яву, пройти контрабандою без декларації, без самопрояву, без догляду на предмет істини. Трансцендентальна суб'єктивність є різновидом цієї присутності: жодне значення не передує тому, котре я надаю...» (там само). Сучасне, — вважає Левінас, — розгортається співодночасно із живою співприсутністю минулого (через ремінісценції цього останнього), наче нота, що витримана у сталості своєї самототожності в одночасовості її моментів... Метафора, звичайно, дуже красива і, начебто, переконлива... Однак і одне, друге, і третє — і універсальна присутність минулого, як стало відтворювана ремінісценція; і співодночасність всього того, що ось-зараз розгортається у свідомості; і начебто завсіди самопрозорюваний-для-мене прояв тих значень, які я всьому цьому на-давав і надаю — все це є, на жаль, ще одним різновидом теоретико-методологічної *похибки найвного реалізму, або ж виявом ще однієї плоскої теорії ВІДОБРАЖЕННЯ...* Минуле дійсно присутнє в сучасному, але не у формах *репродуктивного* «відображення» того, що було реально «відображеним» вже у минулому. Рух через оту метафоричну «митницю», де здійснюється «догляд» свідомості (а доглянуте у Левінаса просто «фіксується» чи то «береться до уваги», — просто запам'ятовується, щоб дати знати про себе згодом як *ремінісценція*, що насправді — зовсім не так...) є завжди «рухом в обидва боки», є процесом обо-пільним. «Око митника» (цебто свідомості) *здій-*

¹⁵ Левінас Э. Бог и философия // Эмануель Левінас. Путь к другому. Сборник статей и переводов, посвящен-

ных 100-летию со дня рождения Э. Левінаса. — СПб., 2006. — С. 207.

снює активно-брутальне своє «в-торгнення» в речовість речей, а не просто «ковзає» поверхнею цих речей через пасивно-«відображальне» отспозирання-схоплювання. Тут, зрозуміло, йдеться про те, що не стільки речі (епізоди, актуальності ситуацій) «відбиваються» у нашій свідомості, нашому досвіді, у нашій пам'яті і певним чином «залишаються» там («накопичуються» там) яко чинник сталої співприсутності із кожним Тепер-Моментом (**та врешті-решт, яко про-яв онтолого-універсальної Присутності загалом.**). Йдеться власне про те, що кожен акт моєї перцепції (вже навіть і на сенсорному рівні); кожен акт мого миттєво-інтерпретативного сприймання-розуміння; кожен акт відтворювання/самовідтворювання ремінісценцій, чи то фрагментів мнемосфери є щоразу далеко не тільки «відображуванням» та «відтворюванням» відтворюваного; але й активною **Дією Зустрічного На-кладання на так зване «відображуване» (та на все оте, що вже пере-йшло через «митний догляд»...) тих смислових «візерунків», що притаманні суто моїм власним (ідіоособовим та психокультурним) смисловим світам...** Мій світ (і на жаль, і на щастя!) є цілковито залежним від цих — суто свояких, суто Я-йних¹⁶ — смислових «карбів», специфічних смисловідношень та смислових слідів) — «карбів», що водночас ви-карбовують власне моє ество. Йдеться також і про «сліди слідів», що упрощують мене знов і знов у багатоманітні смислові світи... Світи, які (наголошую ще раз) не просто «запам'ятовуються» і не просто «входять-у-співприсутність»; але трансформуються смисловою активністю власного мого ества у буттвовальних роз-гортках його (ества) своякості, яйности, самісности, мойности та одности-усуцільненості-у-цілість. Адже ця остання(Одність), як одна із основоструктур мого Я повсякчас лине до цілності, до внутрішньої когеренції ества, до намагань по-долати «роз-риви» свідомості; «роз-риви» в діахронії та

¹⁶ Концепт Яйности, що розроблявся у німецькій класичній філософії Фіхте, а відтак дуже цікаво був обґрунтований М. Гайдеггером (див. його лекції 1929 року «Der Deutsche Idealismus (Fichte, Schelling, Hegel...)») заслугоує окремого розгляду саме в глибинно-смислових своїх моментах.

синхронії досвіду; аби по-долати двоїстість чи то амбівалентність самої Его-ідентичності; чи то, скажімо, позаповнювати лакуни болісного недобирання смислів; чи то напружено конструювати якісь нові горизонти цілей і сподівань через втрату (девальоризацію і згасання) досьогочасного; чи то нарешті усуцільнити саме Я (зокрема у послідовності та силі самих його буттвовально-співбуттвовальних експлікацій та репрезентацій через Яйність). Від цього я дійсно не годен визбутися і **від цього я дійсно ЗАЛЕЖНИЙ в кожному актові мого сприймання-тлумачення-оцінювання-розуміння-бажання-діяння...** В чому ж тоді я Вільний?... Річ у тім, що в полі свідомості та пам'яті, що їх так красиво метафоризує Левінас — у тому полі, де, як гадає Левінас, «минуле є різновидністю сучасного» наша (моя, твоя, кожного зокрема...) свідомість дійсно може бути актуально заповнена тим що було, що ставалося, в що ми були залучені... Хай навіть і опосередковано залучені — через вторинні наративи, через якісь меморати та специфічну тематизацію спілкування... Але... Але у **кожного Своя свідомість.** У кожного своя пам'ять і свій власний «набір» власних своїх можливостей та своїх способів і «ходів» пригадування-припоминання-тримання у пам'яті... А отже і цілком неоднакові модальності та ефекти співприсутності смислової — умовно — «діахронії» зі смисловою ось- «синхронією»... До того ж ми (кожен із нас зокрема) не тільки **залежні від ідіоособових моментів індивідуальної мнемосфери. Кожен із нас по-своєму узалежнений не тільки від пригадування, від способів «вплітання» ремінісценцій в цю ось-ситуативність та в конкретії ко-ситуативності; але узалежнений також від свого власного (притаманного Тільки Мені, тільки Тобі... і т. д.) модусу НЕ-ЗАБУВАННЯ...** Поневолювальне ярмо не-забування куди важче, куди більш «об-межувальне», аніж моя залежність від спонтанних чи то спонтанно-ситуативних (часто зумовлених настроєво та емоційно) «ви-кидів» ремінісценцій у їх спів-присутність із актуальним моїм ось-буттвованням... У цім ареалі динамічної співдії свідомості, мнемосфери та дійсного життєтворення **свобода полягає у тому, аби мені (тобі, їй...) не захряснути усім своїм еством у чіпкому мину-**

лomu... *Минуле потрібне мені (тобі...) лише як мій смисловий ресурс мого минулого, — задля генерування все нових і нових смислів та нових смисловідношень... Але зовсім не задля «провалювання» у безконечну ремінісцентність безконечно-«в'язких» споминань... Ці останні по суті дезактуалізують (чи навіть паралізують) екзистенційно та духовно визначальну Дію (Діло) Свідомости — притримують-пригальмовують «роз-гойдування» сенсокінесісу... «Співприсутність» Минулого в цім творчім — а отже і Вільнім — Процесі та цім Вільнім Ділі свідомости¹⁷ можна було б відтворити в такій формулі: Для духовно вільної людини «залягання» минулого у сучаснім може сприяти свободотворенню лише як смисловий «матеріал» та смисловий ресурс для побудови Зовсім Нових Смислових Світів... Тоді й ремінісценції стануть добрим «цементом» не для понурих «в'язничних мурів» заскорузлих і ветхих думок, а тільки добрим злучувальним первнем для прекрасних Новобудов в універсумі смислів, ідей та ідеалів... Якщо ми (люди, кожен із нас зокрема) дійсно є тим суцям, яке у кардинально відмінний спосіб від всього іншого суцього із котрим ми співбуттємою і яке ми (це-для-нас-суцце) до-окреслюємо у смислових вимірах можемо сказати **Я Є** (не просто у плані усвідомлювання свого спів-буттювання із *Іншими*; а в плані **САМІСНОСТИ** і **СВОЯКОСТИ** мого ось-буттювання), то це означає, що я все рідше у своїх думках і помислах кажу самому собі **МИ Є**... Адже у понятті і смислообразі «*Ми*» я **АПЕЛЮЮ-ДО-СЕРЕДОВИЩА**, я **ЗОРІЄНТОВАНИЙ-на-Інших**; свідомо чи неусвідомлювано хочу «спертися» на це середовище; хочу підтримати в-собі на мильцях цього **МИ** власне своє кволе і скалічле **Я**... Я вже боязко хочу лише приподобляння та «узгоджености» із **ЦИМ** довкіллям... Я вже не вірю тоді у **СИЛУ** своєї думки, — я тільки беру для свого кволого та знікчемнілого **Я** костюри із посполитого **МИ**... Варта просто-таки **ТРЕНУВАТИ СИЛУ ЦЬОГО Я**...¹⁸ Я самостій-*

¹⁷ Якщо — ясна річ — я вже дійсно бажаю, дійсно готовий звільнитися від Тотального самозаполонювання свідомости тим, що було..., що пройшло всі свої історичні «до-гляди» та численні пере-пере-бирання «на кордонах» епох.

¹⁸ Ганна Арендт у своїм есеї про свободу («Цю таке свобода») каже про те, що внутрішня свобода людини

може протидіяти силі необхідности та силі обставин силою волі та власною потужністю проти-дії обставинам: «Тільки там, де воління і потужність збігаються, звершується свобода» (Див. Арендт Х. Между прошлым и будущим. Восемь упражнений в политической мысли. — Москва, 2014. — С. 242—243). Маю тут тільки одне застереження: гранична концентрація волі і сама потуга воління не є есенціональними чинниками. Адже ще глибше залягають чинники сенсокінесісу. Той внутрішній діалог зі самим собою і «наказ», який людина віддає самій собі потребує не тільки сили воління; але й мужности кинути виклик тим непереборним обставинам, що можуть паралізувати волю... Інше важливе питання: Наскільки особистісна *Я-ідентичність* потужно (чи то менш потужно) успівпричетнена із відданістю свободі, зі свободолюбством, із обстоюваням вольностей? Наскільки реальною є устосункованість цієї конкретної *Я-ідентичности* із горизонтом граничних смислів та цінностей, зі свободою, як понадцінністю? Наскільки граничні смисли свободи імпліковані у ситуативно-життєдіяльнісні та інші прагмоконтексти живого реального щоденного сенсокінесісу дійсного окремішнього індивіда? Наскільки ототожнює себе людське ество із ідеалами свободи; наскільки врейті-решт можна говорити про жертвовність та самопо-святу людини (про те, що в англійській мові окреслене містким терміном **commitment**) щодо свободи яко дійсного процесу свободотворення? І тут вже вступають у гру самотиваційні (засадничо-смислові) чинники, — чинники, котрі спонукають тебе до чогось і підштовхують тебе у певному напрямкові. Це, поперше. А по-друге, має йтися не про якусь абстрактну потужність воління, а про ту (дуже конкретну!) силу *Я* (власне — силу *Яйности*) у динамічній спвідії таких множинних позиційних *Я*, як *Самісність*, *Своякість*, *Мойність*, *Хтойність*... Смислова самоокресленість та добре збалансований еквилібріум такої спвідії залежить від глибини в-корінености моєї ідентичности та — відповідно — злучувально-реінтегровувальної сили *Яйности*) у конкретні соціокультурні субстрати, у щодення міжособових взаємин. Чим цілісніша та резистентніша (щодо зовнішніх «збурень»; щодо натиску різносмислових життєсвітів) ця моя *ЕГО-ідентичність*, — тим тривкііші, тим стійкііші мої вольові спонукування щодо обстоювання та відстоювання духовної автономности, *Своякости* та смислової суверенности мого власного *ЕГО-світу*. *ЕГО-світу*, котрий ладен би був вже *базуватися та стверджуватися у цій своїй духовній автономії (культивувати у цих «межах» свої власні мотивувально-спонукально-вольові сили та співвідповідні їм смислові енергеми)*. Отож на відміну від Ганни Арендт я не вважаю саму потужність вольової спрямованости людини в ділі непохитного стояння-в-свободі та оберігання цієї останньої від невблаганної необхідности (чи то

нарешті вимушености обставин) якимось одним вирішальним чи засадничим чинником... Насправді завжди йдеться про співдію та співзалежність дуже складного комплексу факторів, котрі притаманні співбуттюванню людей. Сама потужність нашої (Моєї-Твоєї-Її) волі (вольових спонукань, прагнень, хотінь, мотивацій, чи то взагалі навіть і браку та недобирання цих останніх тощо) пов'язані із **РІЗНОГО РОДУ ДЕТЕРМІНУВАЛЬНИМИ СИЛАМИ** та тією мірою нашої актуальної (чи то потенційної) залежності від цих сил зумовлювання (детермінації, каузальности, функційно-структуральних ефектів впливу на нас життєсвіту тощо). Ці різноманітні (до того ж — «різнорегіональні» щодо свого актуального засягу) детермінанти можуть давати більший чи то менший простір для вільної дії та вільного здійснення моїх вольових спонукань; моїх бажань, моїх задумів, моїх сподівань тощо...). За функційними ареалами дії та за ступенем можливостей потенційної свободи хочувиділити тут **п'ять груп детермінувальних чинників** (без — поки що — жодної аналітики їх вельми складної сукупної дії, бо це окрема складна тема). **Перше.** Жорсткий детермінізм так званих природних закономірностей (якісь осциляції «довкола» певних порогових моментів тут, ясна річ, теж є, але вони — не визначальні). Невідворотність мого старіння і кінечність буттювання людини, — це ті чинники, від яких поки-що годі звільнитися... Далі. Природні цикли будь-якого людського організму і т. д. і т. п... Однак і тут людина має великий превілей Свободи... Трохи перефразовуючи Ніцше, я хотів би сказати, що **власне людина у творчих своїх актах спроможна пере-карбовувати (пере-карбовувати у смисли та в значеннєві карби, у сутності та в устаелені сущості) геть усе природньо-процесуальне та те, ЩО ПЕРЕБУВАЄ-У-СТАНОВЛЕННІ. Це-то ДО-ВЕРШУВАТИ та ВИ-ВЕРШУВАТИ ПРИРОДНЬО-ЗУМОВЛЕНЕ СМислоо-КРЕСЛЕНИМ... Це Творіння Нових — СМислових — Світів і є людською щонайвищою Свободою... Зокрема, — Великим Ви-вільненням від природньо-наявного та у натуральний спосіб (яко ФЮСІС) об-меженого... Друге.** М'який детермінізм самої обставинности обставин та конкретних щоденних комунікативних ситуацій (тут обмежувальним чинником може бути навіть і сама організація простору спілкування; чи то, скажімо, комунікативні, етичні та соціорольові конвенції контактування) тощо. **Третє.** Заохочувальна, побуджувальна і водночас (у певних «берегах») об-межувальна дія мотиваційних структур окремішнього індивіда (вкупі із його світоглядними пріоритетами); а також недоусвідомлюваних ним самим (цим окремішнім індивідом) сублімінальних його спонукань і позадань. **Четверте.** Інспірувальні чинники. Особливо у різних проявах дійсно творчої активності (а творчі інспірації — навіть і натхнення від самого процесу

но вишталтовуватиму СИЛУ цього Я, навантажуючи на себе (і пробиваючись із цим вантажем крізь «загущене» посполите Ми) страшенні тягарі Власних своїх думок... Думок, що не тільки НА-БУТІ життям, досвідом і наукою, але й ВИ-ДОБУТІ У НАДРАХ (ви-добуті важкою працею думання-переживання-етичного напружування) ІЗ ОСНОВОСТРУКТУР ІДЮОСОБОВИХ СМИСЛІВ ТА ЧЕРЕЗ ЗА-ЛУЧЕНІСТЬ ЦИХ СМислових ОСНОВОСТРУКТУР У САМЕ ЩОДЕННЕ МОЄ СПІВБУТТЮВАННЯ-З-ІНШИМИ: у діяння, у співдіяння... Нарешті через живу залученість цих смислових основоstruktur у дискурсивні практики, яко частини кожної дійсної інтеракції, кожного інтерперсонального поля смислів, кожної сили, що спонукає до діяння і унапрямує його; кожної «медіани» співдії кількох коситуативних сил, де формуються зовсім нові смисли, де смисли вже по-иншому співпричетнюються із самим моїм життєтворенням, із самими думками, із самими горизонтами моїх цілей та сподівань... Йдеться також про Кожну думку, що теж ДІЄ вже тому, що свідомо «включає себе» в усе це і водночас «привласнює» (із властивою Жагою Мойности мого Я) все нові та нові смисли із потоків сенсо-кінесису... Це вже **Власні мої смисли, котрі здат-**

діяльності — можливі навіть і в банківсько-фінансовій діяльності; у діяльності спортивній; чи то, скажімо, у замітанні вулиць; а не лише у мистецько-творчій діяльності; чи то у філософській; релігійній, або науковій творчості...). **П'яте.** Чинники спонтанного сенсокінесису. Ці чинники діють не тільки самі по собі (наприклад у когнітивних процессах; у вибудові світообразів; у процессах сприймання тощо); але й активно «вплетені» у зумовлювальну дію чотирьох попередніх чинників (у живу людську ситуативність — у співприсутність; співдіяння; комунікування тощо); далі — у мотивувально-спонукальні чинники; далі — в інспірувальні чинники). Як бачимо самі лише людські вольові спонукання та сама потужність воління (сама сила прагнення бути вільним та линути до свободи, до самоздійснення-у-свободі, — а саме на цьому спеціально наголошує Ганна Арендт) ще не визначають нашої (Моєї, Твоєї, Її) здатности та придатности до свободотворення. Людські вольові сили (саме у перспективі бачення дійсного функціонування людської свободи та мого — Твого, Її — **становлення-до-свободи (становлення-у-свободі)**) треба розглядати у тіснім сусідстві та у співдії усіх зазначених вище п'яти груп факторів.

*ні пере-мінити навіть і саме «Ми»... Таке моє Я або ж достойне, або ж недостойне бути вільним... Таке Я або ж щоразу визначає у собі свої власні шляхи до себе; або ж о-суспільнюється і стає бранцем колективного МИ... Настільки бранцем, що вже й не бачить і не усвідомлює і навіть бо-дай зрідка не помічає того наскільки він (цей бранець) припнутий на ланцюг (хай навіть і трохи «подовжений» ланцюг) отієї собачої буди, що має визначений для себе «куточок» на подвір'ї свого Хазяїна. На подвір'ї, де цілковито хазяїнує оте деспотичне «Ми»... Отож, — Думай! Адже трохи більш інтенсивно думати (цебто наблизитись уже до філософувального думання) означає не потрапляти у пастки суцього, у пастки плаского осущування; у пастки колективізації свідомості. Девіз давньо-римського поета Горация *Sapere aude* Саймон Крічлі перекладає англійською «*Dare to think for Yourself*» (цебто «Зважся думати сам за себе»). Я ж ладен тут транспонувати цю прекрасну ідею уса-мостійнювання і свободи свого мислення¹⁹ нагадуванням про те, що якраз філософувальне мислення не має жодного остраху щодо того, аби не тільки*

¹⁹ Очевидна річ, що цілковита свобода мислення неможлива вже тому, що **мислення є мовомисленням**, котре неминує скване семантичними структурами мови та мовлення; а також об-межене рамцями та конвенціями узусу; етнолінгвальними «звичками» мислення; множинними (але все ж об-меженими в своїх «репертуарах») когнітивними стилями (зокрема різними типами раціональності) та зрештою, — лінгвокультурними конструктами із їх зокрема різними (в різних мисленневих культурах та в різних субкультурних утвореннях) способами «сегментації» екстравербальної реальності. Тут йдеться також про зовсім нетотожні способи (разом із фреймінгом, укупі із фреймінгом) роз-пізнання; вибіркового виокремлювання (аж до неоднакових траєкторій руху погляду та неоднакового «чіплення» самого погляду за ті чи інші характеристичні (характеристичні саме для ДАНОГО ІНДИВІДА, чи то певної конкретної субкультури, — з її теж специфічною психокulturурою перцепції-апперцепції) «точки» та уприкметності уже попередньо конструйованих у свідомості предметів; їх — теж попередньо конструйованих (цебто вже наділеніх смислами) **взаємоустосунковувань та неоднаково вибудовуваних (ясна річ — у свідомості та в самій перцепції) — «проміжків» між предметами та тих «сліпих плям», що не помічаються (нагадаю, що НЕПОМІЧАННЯ — «пере-скакування» — «проминання» — це теж присутня активність моєї/твоєї свідомості).**

вільно плавати у потоках сенсокінесісу (і зосереджуватися в цих потоках безвідносно до будь-яких зовнішніх збурень); але й вільно створювати нові смислові нурти і вирування у цих потоках. Нурти, де зненацька випірнуть смисли цілком нові... В умовах повсякчасного масованого тиску довкілля (а мультимедійні системи після нової комунікативної революції кінця 90-их років стали вже частиною цього середовища) **сама здатність мислити-посвоєному і бути цілком вільним у покладанні своїх думок залежить насамперед від мого (від того, від її...) власного смислового запліччя... Залежить насамперед від того наскільки цей мій власний ідіоіндивідуальний смисловий світ ще не «В-ТЯГНЕНИЙ» в агрегування із семіосферою та логосферою нових мультимедійних світів (та тих треш-культурних завалів, які вони досі вже встигли витворити та понагромаджувати геть скрізь)... Насамперед — у колективній свідомості, — у свідомості щораз більше та більше о-суспільнюваній; медіалізованій, напхом напханій усіляким інформаційним сміттям та непотребом, «за-купореній» в усьому цьому... Заполонений цим непотребом. І все це, — без жодного — навіть найменшого — прагнення окремишньої людини вирватися на свіже повітря вільного саморозвитку та вільного само-творення...; Йдеться не тільки про фактори простого «засмічування» нашої свідомості..., «роз-ріджування» та спрощування мислення; але й фактори звужування горизонтів граничних смислів... Фактори згасання спонтанності сенсокінесісу у смислосфері ідіоособових смислових світів²⁰; фактори, що пригальмовують**

²⁰ Очевидним індикатором зазначеного тут є присутність спад самої етичної напруги пошуків свободи та духовна охлялість (чи — радше — «пристаркувата» млявість) самого життєпроцесу свободотворення. Навіть і **бажання бути вільним** «зсувається» вже десь на саму периферію життєтворчих стратегій і життєвих потреб людини; або ж — у крайшому разі — перетворюється із високого (цебто із цілком понадпредметного і позапредметного духовного екзистенціалу) в гранично інструменталізований набір технологій «боротьби» (зазвичай маніпулятивних технологій, прийомів і засобів) **за місце під сонцем; за посідання вищого статусу; за так зване «визнання»; за дешево «славу», яка теж сприймається як начебто самоздійснення особистісної свободи... За..., за — так звану «самореалізацію», котра на ділі виявляється**

ординарним пристосовництвом до панівного образу «желемава», «аждаєвамава», «надлежаєва», «привітствуємава»... Хоча зрештою таке публічне всіляке респектування часто-густо буває лише духовним поневоленням людини — її виловленістю на гачок цілком сліпої наскрізь конформістської колективної глорифікації якогось окремишнього індивіда та його «особливої ролі»... Індивіда, що часом непомітно для самого себе аж геть втрачає щось якраз найбільш визначальне й присутнє в особистісно-духовній свободі — втрачає Окремишність окремишнього Смыслового Світу... Адже колишній його начебто «власний свій» смисловий світ узалежнений вже від гранично зконформізованих смислових світів бездумних юрмовищ... Водночас таке юрмовище (*vulgus*) вважає тих, хто у своїм обстоюванні внутрішньої свободи залишився осторонь всієї отієї ворохобні (ворохобні довкола «місця» та соціопрестижного «статусу», чи то можновладного крісла...) **«невдахами»**... Із погордою мовлене **«ЛУЗЕР»** теж стає частиною дискурсу влади, зверхности та намагань морального поневолення... Водночас позірна чи то дійсна відданість «народних мас» (як це, скажімо, у Москві — «відданість» Путінові — «рятівникові» так званого «Великава гасударства») настільки буквально розбещує ці «народні маси», що перетворює більшу частину народу, на жаль, у звичайних сервілістів-холуїв неомонарха, у людей безумовно **(і то добровільно!) духовно цілком поневолених...**, — аж до **«в-монтовування» їх у матрицю ритуалізованої глорифікації неомонарха, ба й гірше — у звичні вже життєформи квазірелігії самозасліпленого поклоніння рятівникові нації та рятівникові т. зв. «Великава Гасударства»**... Це в свою чергу лише употужнює поневолювальні сили отих — відповідно цілком домінувальних — «абшественних мнень»... Сьогодні саме така «Опасная Россия...», де про величезну загрозу «традицій самовластия сегодня» вже давно попереджали російські прогресивні історики (наприклад, Афанасьєв та Андрей Зубов...), на жаль, розігрується-реалізується сьогодні в імперському реванші Кремля... Зрозуміло, що така Росія майже середньовічного несамодержавства за самою логікою отого майже шістсотлітнього свого загарбницького експансіонізму (що усуває навіть і будь-який натяк на свободу та справедливість) стала вже сьогодні загрозою для самої можливості вільного існування дуже і дуже багатьох народів Європи та Азії. Навіть **антизахідництво** у Росії (що є абсолютно анахронічним в умовах тієї взаємозалежності, що її несе, як один зі своїх позитивних потенціалів глобалізація) набрало в сучасній Росії загрозово масового характеру — від антиокциденталістських наративів телевізійних токшоу — до стереотипів масової буденної свідомості із їх, наприклад, повною негацією **амерікосов та піндосов**. Те, що Ерїх Фром у своїй «Втечі від свободи» називав був

сенсогенерувальну амплітуду розгойдано-вільної думки... Це є **поступова ерозія особистісної свободи**. Але і в цих умовах зоднаковіння думок, що затиснені в лещата аж геть масовізованих опіній; аж геть зоднаковілих смаків і уподобань; аж геть примітивізовувальних схем, що вже давно інтпроєктовані-впорскнуті в узалежнену від дискурсивних порядків масофіковану свідомість тієї «одномірної людини», що описана ще Г. Маркузе) **май відвагу і сьогодні і завтра ДУМАТИ САМ ЗА СЕБЕ**. Адже гряде вже нова глобальна казарма, де фейсбуки, «контакти», безконечні ланцюги мереживних постів і «пере-постів» та куці оті «блоги» та «топи»; уповання на «лайк» та очікування «лайків» тощо не тільки думають вже «за тебе»,

конформізмом автомата в сучасній Росії — в аспекті звужування та деградації особистісної свободи має ще інший свій вимір. Адже саме там, де абсолютно панівними стають антизахідницькі нарації та шовіністично-імперські настрої, — там починає бракувати місця для такої особливої властивості свободи (зокрема за Ганною Арендт) як **здатність народжувати себе заново; ініціювати новизну; Ви-ходити у Нове і Досі Незнає, визбуватися — таким чином — влади поза-позачорашнього над самим своїм єством...** Імперський конформізм, свідомість якого щодня **«програмується» гіпертрофовано-статистською психокультурою «Великава Гасударства» ледве чи спроможний вибитися із кола тих уявлень, «мнень» і суспільних спонукань, якими він нашіпований**. В цьому разі його можливості особистісних, особистісно-громадських та особистісно-творчих **ІНІЦІУВАНЬ НОВИЗНИ та Пориву до Новизни, як те що притаманне істинному свободотворенню, аж геть заблоковані...** Сенсокінесіс у життєсвіті великоімперського конформіста має радше **репродуктивний**, аніж **продуктивний** характер... Рашистська папуга стає придатною лише для повторювання-вигукування фраз про «великає гасударство» та про, мовляв, ненависну Заходів Росію-фортецюю. Світ, мовляв, «змовився» і саме тому тримає Росію в облозі... Звідсіля і бездумне тиражування безглузких конспірологічних версій начебто свідомо спланованої тотальної західної загрози для Росії. Цілковито очевидно, що ізоляція, в яку потрапила Росія і яка є дійсною загрозою для розвитку цінностей вільної людини в самій Росії практично стала наслідком **самоізоляції Росії**, що й не могло бути інакше в обставинах її актуально імперського реваншизму та нового мілітарного експансіонізму... А тут годі нагадувати про те, що будь-яка самоізоляція (особливо зухвала московська самоізоляція з почуттям зверхности та погорди до всіх Інших) є тільки однією із життєформ цілковитої несвободи людського духа.

але й — часом навіть і мимохіть — привчають тебе до щоденного сьорбання цієї сочевичної юшки... До цямкання-присмаковування... До приємних відрижок позапозавчорашніх «лайків»... **Думай!** — так казав Ніцше... Думай — і спирайся в своєму мисленні — на путівцях і стежках свого власного мислення — на ідіоособистісне сенсотворення — так казав був — Роман Кісь... Не надто відволікайся при цьому на класичні уже операціонально-раціональні (надто красиві та «стрункі») схеми та «загальноновизнані» гранднаративи... Затям, що північні сьогодні **технологізм та інструменталізація самого мислення**; інструментальне мислення, котре позбавлене будь-яких духовних цілей та цінностей, (попри цілі та цінності вузько-прагматичні та вузько-утилітарні) давно вже втратили героїчний вимір життя і уявлення про щось святе та високе; вратили вже сам запал і сам порив до осягання Цього. Прагматично пласка інструменталізованість мислення ладна здійснювати у цьому житті лише *калькуляції та розрахунки* тільки із погляду максимуму *так званої ефективності, цебто найкращого співвідношення між витратами та результатами*. У цих ефективних розрахунках та підрахунках потенційно «корисного» та «успішного» ті «*істоти, котрі оточують нас*» розглядаються і стають (і то в «кращому» разі) — *тільки знаряддями та уречевленими засобами, тільки «майданчиками» та «локаціями» для видобування із них юзерами отих «корисних» «засобів» та «майданчиків» власне того, що вже зараз і тут потрібно цим духовно цілком яловим юзерам...* Наш індивідуальний стиль життя і наша особистісна свобода сьогодні вельми знівельовані технологізмом та прагматичним сцієнтизмом, котрі теж підштовхують багатьох до надання переваги *розрахунково-інструментальному мисленню*. На жаль, інструменталістсько-сцієнтистське мислення вкрадається нині і у філософську думку. Філософія нині дуже часто втрачає із перспективи свого споглядання цілісну живу людину. Практично теж здійснюється «м'яке поневолення» людського ества...

За-кидуй далеко власні свої смисли — поза усі доктрини і напрямки, поза увесь цей філософський реквізит. Спробуй грати власну свою мелодію, по-жбуривши геть убік чужі партитури... За-кидуй Живі Смисли по-за інструменталізовані і перетворені

(перетворені дурним сцієнтизмом та позитивістською вірою в «ефективні стратегії розуму») «технології пізнання», що зводять людину до прокалькульованого «об'єкта», до звичайної складової «пасажир-потоків» та «міграційних потоків», до «трудова ресурсів», до звичайного «вузлика» у сплетиві суспільних стосунків; до звичайної «точки сходження» (у гранично наративізованій та медіалізованій свідомості) тих чи інших «дискурсивних практик»; до ефективного «виконавця», до уцент речовізованого консюмера, що в нього так просто «в-тиснути» всіляке рекламне сміття та масовізовану треш-культуру, наче в гумову рукавичку... За-кидуй свої особистісні смисли поза усе це (поза усе те, що вичавлює з нас останню краплину свободи і чинить нас просто «місцем» звичайної реалізації суспільних і сексуальних «функцій».. І ПОЗА... — поза автоматизм твоєї свідомості теж! Бо ж інакше — не буде Творчості... Не буде самоздійснювання і самозбудови... Не буде свободи. То ж не буде і щонайглибшої особистісної свободи самого твого окремішнього ества. Самої внутрішньої твоєї людини (homo interior). Буде лише та порожнеча духа, куди дуже просто і легко в-повзатиме «м'яка» високотехнологізована несвобода... Тоді уже зникатиме та Людина, що посідає спромогу до неперервного само-творення у постійнім само-перевершуванні. Вирішальною є тут саме спонтанна спромога дійсно вільного інтернально-свідомісного діалогізму многогласих позиціонувань самої твоєї думки (думок) і мінливих потоків смислу; діалогізм смислу і мислі, — мислі, що наснажена енергемами смислу; мислі, що «за-бігає» навіть і по-за граничні смисли..., по-дорозі «за-хоплюючи»-в-себе інші індуковані нею ж таки (щойно індуковані; індуковані, — чи навіть і заново генеровані) самим саморуком цієї ж думки смислові новотвори... Смисли, що завсіди — у «пере-гукуваннях» із думками... Смисли — у вільних іграх одні з одними... Смисли у «сперечальних» зіштовхуваннях та в грайливих «дистанціонуваннях» із ось-думкою... Із думкою, що сама зовсім звільна і зовсім знічев'я роз-риває устійнені смислові сув'язі... Із тією новою думкою, котра трансформує саму ідентичність моєї свідомості та в своєму напруженому діалогізмі (та в полілогізмі із нею різноголосих/багатоголосих смислів, — смислів, що зненацька «замандрували» у поле думання...) створює імпульси — у глибинах са-

мого мого Я. Імпульси до «пере-пере-мовин» поміж строкатою гетерогенною Мойністю вкупі із ситуативно знов многоликою Самісністю; із респонсивною алтерністю мого Я... Власне добре збалансований еквілібріум мого Я (Я, що є водночас і гетерогенним і усукупнено-цілісним) полягає не в статично осягнутому гомеостазисі; а в напружено-динамічних процесах «переговорів» — «перегукувань» поміж моїм єством і «багатоликим» (насамперед у смисловім своїм різноголосі та в гетероморфності життєформ) життєсвітом... Сам мій спосіб о-пановування всієї цієї складності «гомонів» життєсвіту та його життєво-смислових «контрапунктів» є така діалогічна інтенсифікація того простору смислових обмінів та пере-пере-тікань, де я вибудовую власну свою зону перетину всіх Своїх путівців та стежок... Цією «зоною перетину» є власне моє єство, а не його співбуттвояння і співдія із життєсвітом... Я маю бути настільки вільним, щоб вільно і без жодного остраху (без озирань навсібіч) вільно в-пускати в своє єство також і те, що не піддається жодному увідповіднюванню (гармонізації, когезії) із ладом (та з безладдям) мого мислення, із моїм світообразом, із моїм світовідчуванням... Як же я годен всотувати це щось Зовсім Инакше в Своє єство, якщо воно «Не-мое», якщо воно дисонує з Яйністю мого Я; якщо воно дико пручається в «обіймах» моїх смислових сув'язей... і... і знову та знову випорскує з них?... Якщо його годі «в-тиснути» у будь-яке моє «рамцювання»... Моє вільне єство просто каже йому: будь-собі як-небудь і де-будь... Ти дуже потрібне мені, яко власне таке, що «пручається» і пручанням своїм викликає напругу... Яко таке, що повсякчас «виборсується» з «обіймів» мислі... Воно викликає неймовірну Напругу, що потребує Великого Пошуку Зовсім Нових (не приневолювальних; не вимушено-приневоленних; не затверділо-позавчорашніх) Самих Способів У-відповіднювання... Може про це вже подбає більше Не Яйність і не Своякість, а Мойність мого Я... Вона вміє привласнювати собі (привласнювати мені) геть усе, — через тихе бесідування із Инакшістю; через тонкі (значно тонші аніж кремезні конструкції думки...) смислові вібрації та відгоміння...

Моя свобода полягає у тім зокрема, що зі своїми «мірками» смислу я зовсім не намагаюся, не хочу, не прагну якось «при-мірюватися» до елементів цьо-

го життєсвіту... Так я дійсно сам, моє єство поспіль стають частиною дуже багатьох взаємних устосунковувань; людських діалогів; людських співбуттвоявань, співдій та звичайної співприсутності... Так, я частина цього життєсвіту; але частина, що не «в-монтована» у життєсвіт... Для самого життєсвіту (як зокрема життєсвіту багатьох смислових світів) було б набагато гірше (було б навіть і катастрофічно), якщо б кожен із нас був «в-монтованим» у цей життєсвіт цілковито... Тоді б кожен із нас втратив свою Самісність та унікальну Своякість... Тоді б і сам життєсвіт втратив би щонайпосутніше в ньому... Життєсвіт втратив би навіть саму надію на можливість свободотворення... На можливість дійсного вивільнення із цупких лабетів на-явного; ось-даного; устійнено-звичного, — словом закам'яніло-мертвого... Такий світ загинув би (принаймні — виродився б і «помер», у духовному розумінні помер) від щонайгострішого дефіциту Нових Смислів... Нові смисли народжуються тільки у вільнім єстві... Принаймні в єстві, котре Прагне свободи і лине до неї... Але й простір свободи — це насамперед простір для вільного гону смислів; простір для вибудови нових смислових горизонтів; простір для ініціювання нечуваних смислових новотворів. А цей простір — вже яко простір **Творчости; простір Витворення Нового** — знову ж таки повертається в Лоно Свободи... В лоно все нових і нових можливостей **Свободотворення**. Саме відчуття свободи (смислове переживання свободи) — це, коли ти цілком вільно (без спонування, без натиску) духовно «при-власнюєш» собі вже трансформований тобою світ. Цебо в такий спосіб скріпляєш водночас само-бутні основи свого власного життєсвіту-смислосвіту... Ти закладаєш ці смислові основи, наче підмурівок оселі свого власного життєсвіту-смислосвіту... Це власне — нагадую — тільки у тому разі, коли ти вже близький до по-риву у самостановлення-у-свободі... Коли людина щоразу дійсно лине-до-свободотворення, то це останнє (через свої численні життєво-ситуативні експлікації та самоманіфестації-репрезентації) через «конттури» зворотніх зв'язків та імпульсів поглиблює та посилює життєво-життєтворче вишталтовування самого **ХОТІННЯ СВОБОДОТВОРЕННЯ** та самого мого **ІДІОІНДИВІДНОГО ВІЛЬНО-ЛЮБСТВА**. Каменем наріжним у цім смисловім

(ідіосмисловім) фундаменті вільної САМОЗБУДОВИ є прагнення дійсної свободи, яко гін САМОТВОРЕННЯ та гін творення (діяльнісного спів-творення) життєсвіту; яко вже Мого світу; яко світу-для-Мене; яко світу вже о-панованого мною у смислах та в смислових устосунковуваннях (корелюваннях) Мого світообразу; Моїх способів та модальностей тлумачення та пере-пере-тлумачування цього світу багатьох смислових світів... Дійовість таких парадигмальних зрушень залежить також від того наскільки зорієнтований я на горизонти граничних смислів, а не просто «налаштований»-НА-ІНШИХ, чи то пасивно приподобляюсь до Інших... Я вже тепер знаю і розумію (ми вже знаємо, багато хто з нас знає тепер), що сама вже можливість генерування ідіоіндивідуальних смислів може звільнити мене від загрози тотального зоднаковіння; від бездумної звички мімесису, мавпування, приподобляння та уподібнювання щодо панівного та щодо «модного» в суспільних дискурсах та в посполитих поведінкових сценаріях. І звичайнені дискурсивні практики (вкупі із їх паралінгвальними комунікативно-поведінковими «еталонами») і всі оті щоденні балачки, що трохи чи не силоміць «в-тискають» наративізовані агломерати думок та «ідей» у свідомість, — всі вони не тільки щоразу упроваджують у наше спілкування дресуру думок та «типових реакцій» (типових реакцій на комунікативно та дискурсивно устійнені — трохи чи самовідтворювані з дня на день (ті самі! Ті самі!!!) ситуації; але й ВІД-НІМАЮТЬ У НАС ПРОСТІР СВОБОДИ ДІЯННЯ, — завужують продуктивне (культурпороджувальне, смислотворче) і роз-ширюють репродуктивне... Там, де не творять, а тільки ПОВТОРЮЮТЬ, — там меншає свободи, адже лише НОВОТВОРИ Є ВИ-ХОДОМ ПОЗА МЕЖІ, є ВИ-ХОДОМ ІЗ УВ'ЯЗНЕННЯ У БУДЕННОМУ... Якраз НОВОТВОРИ є вільним розривом із «константами» досвіду; є звільненням від жорсткої «в-монтованости» в конструкції культурної діахронії. Є звільненням врешті-решт від самоув'язнювання в усім оцім... «Матричність» мовомислення ладна охопити своїм «диктатом» (аж до жорсткої «диктатури» над моїми почуваннями, переживаннями і бажаннями) увесь наш дух (навіть і скувати поведінково-діяльнісні прояви духа та сили духа), а не лише мислі... Отож навіть і так званий

вільний плін мислі може навіть і посутньо обмежувати мою свободу, якщо воно (цебто таке мислення) аж геть шаблонізоване, в-тиснене у «контурні» межі та в «роз-межування» у готових схемах когніцій; у родо-видових класифікаційних ієрархіях та жорстко о-креслених кластерах концептів (від психосемантики свідомости до щонайабстрактніших категорій)... Таке «правильне» (а насправді — пласке; насправді — «площинне»...) мислення пильнує-споглядає насамперед не живі неперервні потоки сенсокінесису, а тільки «дотриманість» формально-логічних операцій (хай навіть із врахуванням багатоаспектної «модальної логіки»)... Епістемологічне «очищування» понять та самих «ходів» думки (очищування її від «вільного плавання» багатошарових і різноспрямованих смислів, котрі завсіди пронизують кожную живу думку, ба навіть і оркеструють та ансамблюють мислення...) лише унедоступнює ті смислові ресурси, котрі можуть до-дати моїй думці вільного «роз-гону» та «прискорювання» задля вільного її пере-ходу в обшири ще незнаного, в обшири ще не устійненого та неусталеного; ще «ненормованого» та ще не конвенціоналізованого... Треба мати відвагу (відвагу, що йде від розкутости свободотворення) аби пере-тнути, трансцендентувати такі «межі»... Живе вільне мислення і живу вільну дію по-єднує і «роз-рухує», — повторюю ще раз — вільний саморух смислу. У будь-якому разі живе вільне мислення і живу вільну дію по-єднує вільний саморух смислу... Смысл випроваджує «назовні» власну свою свободу, свою власну енергію спонтанного сенсокінесису... Тому смысл не тільки спроможний самоемансипуватися, але й здатен (якщо тільки ми не «підморожуємо» його епістемною формалізацією та зрегідизованим логіцизмом-поняттєвізмом) давати вільні імпульси емансипації всіх наших духовних сил, — посилювати ці сили, вивільняти їх дію, — у тім числі і сили самої дії — свободотворенням. У смислах (у вільній грі смислів, у вільному «дрейфі» смислів, та й у самій здатності наших інтелектуальних і творчих сил до-вірятитися цій спонтанності сенсокінесису і почасти навіть його — сенсокінесису — аструктурності, його слабкій деонтизованості тощо) ми можемо (але кожен із нас зокрема!) емансипуватися від влади надмірної зараціоналізованости; від прив'язаности до ілюзій позитивізму та сцієнтизму... Звільнитися від нашої

повсякчасної (трохи чи не доктринерської та повсякчас індоктринізовувальної) «правильності» і так званої «виваженості» думок... Отож правдива свобода — це далеко не тільки дар для людини... Це не буттєвісно уможливлена есенціональна її (людини) притаманність. А саме такою приблизно була — нагадюю — позиція Г. Арендт, котра поставила була в один онтолого-онтичний ряд два людські дари: спроможність започатковувати ДІЮ (ініціювати ДІЮ та жити діяльнісним чином, провадити життя, як *VITA ACTIVA*; і друге — посідати свободу та вільно обирати)... Жива свобода з'являється тільки у смислодіях, — у життєдіяльностях, що так чи инакше зорієнтовані на смисли граничні, а не скніють у тут-і-тепер ситуативних смислах та у смислах утилітарно-побутових... Війна на Сході України (за усієї безоглядної руйнації та жорстокості) має свій сенсоутворювальний РЕСУРС СВОБОДИ; бо дає нам (кожному зокрема та кожному по-своєму) підняти очі (очі нашого душевно-духовного бачення-споглядання) від «потупленості» та від «в-тупленості» собі «попід ноги» до Нових Обр'їв Свободотворення та Обстоювання Свободи... До того ж — це тільки РОЗШИРЕНІ, ДУХОВНО РОЗ-ПРОСТОРЕНІ, ДУХОВНО РОЗ-ГОРНЕНІ НА ВСЮ УКРАЇНУ СМИСЛОВІ ОБР'І НАШОГО МАЙДАНУ (НАШИХ МАЙДАНІВ²¹) ГІДНОСТІ... Майдану, яко тієї АБСОЛЮТНО НОВОЇ та абсолютно унікальної ЛАБОРАТОРІЇ НОВОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ, ДЕ СМИСЛИ ВИСОКОЇ ГІДНОСТІ КОЖНОЇ ОКРЕМІШНЬОЇ ОСОБИ ТА ВИСОКІ СМИСЛИ НОВООСЯГНЕНОЇ ТА НОВОЗДОБУТОЇ СВОБОДИ Є НАСТІЛЬКИ МОНОЛІТНИМ ОДНИМ СМИСЛОВИМ «СПЛАВОМ», що просто не можуть бути схоплені самим нашим єством (нашим духовним у-свідомлюванням) як «удискретнювані», яко самі по собі та у собі. Наша нова Гідність (сама динамічна структура смислів цієї Гідності, сам сенсоносний духовний «капітал» цієї гідності) — це власне і є властиве ядро нашої НОВОЇ СВОБОДИ... Яко свободи глибинно-персоналізованої, яко СВОБОДИ, КОТРА ВИВУЩУЄ КОЖНОГО ОСІБНИКА-УКРАЇНЦЯ ЯКО

²¹ Майдани революції гідності (чи то так звані «євромайдани» відбувалися водночас у дуже багатьох містах України.

ПЕРСОНУ... У тім числі — вивищує, ушляхетнює українця у його діяльнісній гідності всіляко обстоювати нашу свободу і безоглядно та безперервно вільно жертвувати задля неї...

Ми є духовно вільними не тому, що в життєдіях Бог допустив-передбачив для нас (для мене, для тебе, для кожного) дар вільного ви-бирання із двох (із кількох) можливостей. Ми вільні тому, що в мотивованих життєдіях (у життєдіях, що наснажені, енергетизовані, інспіровані насамперед смислами та хотіннями) наші вільні життєдії теж є смислоносними та смислопороджувальними...). Ми врешті-решт все-таки орієнтуємося (або ж — як мінімум — націлюємося самою інтенційністю своєї свідомості) і на ситуативні ось-смисли (що їх ми вільно сприймаємо, інтерпретуємо та по-своєму вільно розуміємо і вільно використовуємо); і на дуже конкретні речові смисли та праґмо-смисли самого щоденного свого життя і — нарешті — на смисли граничні... Ці останні часто-густо бувають імплікованими і в ситуативні ось-смисли (та в конкретній-констеляції цих ситуативних ось-смислів)... Граничні смисли здатні «під-тягувати» до себе та транспонувати (зокрема в аспектах духовного ви-вищування та духовного «ушляхетнювання» також і начебто цілком емпіричні та профанні смисли «під-ручних» речей та смисли кожної окремішньої ситуації співприсутності, живого контактування та ось-співдіяння людей... Такі смисли вже тому є для мене свобододайними та свободотворчими, що вони вибудовують (на що я звертав вже увагу) деякий психокультурний (а також рецептивний і комунікативний) інтервал між суверенним моїм Я та «ширшими» життєсвітами... Инакше кажучи, смисли звільняють мене (або ж бодай трохи «віддаляють» мене) від загрози «прилипання» мого єства до світу природи (до світу не-Я та до життєсвіту чи то навіть і до відносно статичного світу образу) геть «упритул»... Цей психокультурний (засадничо смисловий) «проміжок» мого «ви-вільнення» від світовості світу (ба навіть і від певної «світовості» самої картини світу) вже із «боку» самого мого єства цілковито «збігається» зі смисловими «периметрами» моєї відносної самодостатності та вільної «на-даності» самому собі...

Правдиве усамітнювання — це усамітнювання того, хто ладен насолоджуватися усамітнюванням, піднесено і творчо душею та духом розкошувати в

усамітнюванні... І вже тому це останнє є вже навіть **бажаним для нього і аж ніяк не може сприйматися як тягар; або як «відкинутість» духовно заспаного і душевно охлялого лузера.**

Одинокість і ви-окремлювальна відокремленість — зовсім різні речі. За ними — зовсім різні смислові потоки та зовсім несхожі життєформи, чи то способи устосункованості з полями інтерперсональності... Усамітнена (само-виокремлювана) людина не «вирвана» і не вилучена із ланцюжків та мереж інтерперсональності. Вона не «ви-ключена» зі спільноти (з громади, із референтної групи) через прояви ексклюзивізму інших... Таку особу саму по собі просто **не задовільняє якість такої інтерперсональності...** Їй бракує власне особистісного (нездепероналізованого) в соціально міжособовому. Йдеться вже радше про те «колективне» (чи то квазіміжособове), котре вже хронічно інфіковане «загально погодженою» (співузгодженою) соціальністю, **ЯКО О-СУСПІЛЬНЕНОЮ СВДОМІСТЮ; ЯКО СВДОМІСТЮ ВЖЕ КОЛЕКТИВІЗОВАНОЮ;** свідомістю, що загрузла-запхрєсла у наявні порядки речей; в режими прескриптивності; режими конвенційоналізованості; режими соціонормативно культури, котрі лише є **ЦНГІБИТОРАМИ СЕНСОКІНЕСІСУ;** котрі лише рєгідизують думку та зрештою майже цілком блокують (вже самою своєю інертністю) будь-яке творче само-розгортання; будь-яке творення новизни; будь-яке життєво-творче твоє **initium...** Унікальна уприкметненість спражньої вільної особи (ідіосмислова; характерологічна; психосоматична; уприкметненість світоспоглядальна тощо) є власне такою, що відповідна особа просто не сприймає (не сприймає і не бажає сприймати вже як чужі (очужілі-для-неї) та як несправжні; не автентичні, нещирі...) пропонувані докільлям комунікативні взірці та типологічні моделі (цебто самі способи та узвичайнені сценарії спілкування тощо) і життєформи можливих взаємин (зокрема самі модули перебігу таких взаємин). Такі духовно, етично (а також щодо самих прагнень своїх) виокремлено-суверенні особистості) завжди є стимульованими певними цілями свого життя **до пошуку здійснення тієї чи іншої своєї відносно автономної мети.** Але властивою **Метою** таких виокремлено-відокремлених (часто, або ж повсяк-

час усамітнюваних) індивідів є **Сам Пошук яко такий.** Отож йдеться вже не просто про мету життя; про пошук мети життя; а про **сам Пошук яко Мету...** Напружений пошук, **яко складова творчого акту є водночас моїм свободотворчим чинником, оскільки саме такий пошук (Пошук, як Самоціль Творчості) завсідні є Ви-ходом По-за межі наявного... Цебто водночас і В-ходженням у граничну самозосередженість... Цебто і функційно (а також душевно, духовно, етично і розумово) стає дійсною Потребою в усамітненості...** Ось чому Творчий пошук (яко Мета життя) **є не просто поставленою метою; чи то покладанням мети; а саморозгортанням тих аспектів Категоричного імперативу (зокрема яко Обов'язку щодо Задачі — поставленої тобою перед самим собою Задачі свого життя, свого життєтворення та Цілковитої Вірності власній своїй ідеї, яко Смыслею-досові самого мого єства, самого мого Смыслового Світу)...** Йдеться отож про власний мій **Мікрокосм, що є спрямованим до притаманного мені горизонту Граничних Смыслів, — Граничних Смыслів, що онтично тотожні Цілям моїм та Цінностям...** Така людина вже зовім не прагне звернути на себе чийсь увагу... Якраз те, що ти врешті-решт аж ніяк не збуджуєш уваги юрби (**усіх тих, що зав'язли у несвободі дурної соціальності**) може бути для тебе дуже добрим знаком твого руху у доброму напрямкові — у **НАПРЯМКОВІ ДО ТВОРЧОГО УСАМІТНЮВАННЯ, — УСАМІТНЮВАННЯ, ЯКЕ КАРДИНАЛЬНИМ ЧИНОМ ВИЗВОЛЯЄ ТЕБЕ ВІД БУДЬ ЯКОГО БАЖАННЯ, ВІД ЩОНАЙМЕНШОГО ДУШЕВНОГО ПОРУХУ СПОЗИРАТИ РЕАКЦІЇ ІНШИХ; «ВРАХОВУВАТИ ЦІ РЕАКЦІЇ»; НА-ЛАШТОВУАТИСЯ НА НИХ; свідомо чи то пазасвідомо «приймати до уваги» усю цю рутину; усю цю щоденну абсолютно дерев'яну балаканину...**

Для норвезького мислителя Свендсена тип самітника — це певний «наслідок» специфічної свіддії його почувань (зокрема у соціумі та щодо соціуму); далі — його настрої; нарешті — його характерологія... Свенсен майже нічого не каже нам про покладання цілей, цінностей і граничних смислів, що їх самоздійснення можливі (неможливі) в усамітнюванні (чи то з допомогою усамітнювання). У Свендсе-

на самітник відчуває страх або біль через нестачу прив'язаності; а також (як це може переживати самітник) через повсякчасну можливість бути «неприйнятним», «відкинутим» через якісь засадничі незгоди у цілях, у цінностях, у самих способах здійснювання певних сенсожиттєвих екзистенціальів та в дійсному розгортанні стратегем свого життєтворення, яко зокрема (а може й НАСАМПЕРЕД) СВОБОДОТВОРЕННЯ ТА СТОЯННЯ У ВЛАСНІЙ СВОЇЙ ДУХОВНІЙ СВОБОДІ. Усамітнювання задля Вільної Творчості (цебто врешті-решт задля більшої інтенсивності САМОЗОСЕРЕДЖЕНОСТІ у генеруванні Нових (ви-вільнених від загальників, від звичних порядків епістемічної організації думки та від мимовільної «приневоленості» завжди «сплющеним» дискурсивним мисленням) НЕ Є ЛИШЕ АКТОМ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ, — ВИБОРУ «ВИЙТИ-В-УСАМІТНЮВАННЯ»)... Досі в теоретизуваннях про свободу вочевидь перебільшувалася функційна та смислова вага самих актів вільного вибору, яко начебто уже здійснювання свободи яко такої...; яко начебто інтегральної частини самої свободи... Мислителі в цьому разі дуже рідко запитували себе: чи є сам момент вибору дією лише чистого Вольового Спонування; чи може якраз навпаки сам акт вибору є складною «результантою» СПІВДІЇ ТА СПІВЗАЛЕЖНОСТІ дуже і дуже багатьох «позавольових» чинників; є своєрідною «медіаною» дуже багатьох різноспрямованих «векторів» та соціопсихічних та психокультурних сил і життєсвіту і власне людського ества? Я тут лише перерахую (не досліджуючи всю складність взаємопов'язаності відповідних чинників) ті моменти, котрі **ВПЛИВАЮТЬ НА ТАК ЗВАННИЙ ВІЛЬНИЙ ВИБІР** і водночас засвідчують пласку схематичність багатьох досьогочасних уявлень про вибір, яко акт чисто вольових спонукань окремішнього індивіда. Отож які чинники (попри моє вольове спонування, попри моє «хотіння») впливають на *вибір* яко складний процес?

1) Моя шкала цінностей, переконань та граничних смислів;

2) Залежність від такої прикмети як *рішучість/нерішучість*;

3) Вплив похвали, вплив «заохочування» найближчим доквіллям, самим комунікативним серед-

овищем чи то референтною групою, або ж спільнотою із тією системою «еталонів» якою я позасвідомо послуговуюсь і опінії якої я (бодай до певної міри) поділяю;

4) Взаємодія експектацій (щодо мене; щодо моїх життєвих «кроків» та щодо моїх реакцій на ситуації) співвідповідного доквілля та мого «дзеркального Я», як тлумачив був це останнє ще Чарльз Кулі);

5) Почуття моральної відповідальності за свій вибір;

6) Так звані «нездоланні обставини», чи то «перепони»;

7) Сумніви, як повсякчасна моя (твоя-ї-його...) відкритість до пошуків інших підступів до проблеми та до прийняття якогось кардинального рішення;

8) Приневолений «вільний вибір», яко колізія жорстких обумовленостей та альтернатив (бодай тих альтернатив, які ти вже здатен «бачити», виокремлювати та розуміти в конструюванні спектру так званих «можливостей»). Думка (чи фраза) **«Я міг би вчинити інакше»** може означати таке: «Я міг би вчинити інакше», якщо би зміг зробити **інакший вибір, — вибір всупереч істотним перепонам, котрі дуже ускладнювали такий інакший (але не здійснений мною) вибір...**

9) Сила **на-ціленості; інтенсивність воління вчинити саме так, а не інакше**. Потужність інтенції, котра (а йдеться тут про потужність унапряменості свідомості, усвідомлювання та рефлексії) завжди прямо пропорційна потузі «підштовхувальних» енергем моїх власне ситуативних смислів, моїх прагмосмислів та смислів граничних...

10) Досвід усієї попередньої моєї децизійональності та мого усвідомлювання (чи то недоусвідомлювання) усього дійсного репертуару альтернатив та можливих життєдіяльнісних сценаріїв та попередньої удосвідченості багатьох моїх уже здійснених «ви-борів»...

11) Причини, обставини та мотиви завжди лише частково визначають дійсні вчинки окремішнього індивіда (та власну сенсонаповненість таких вчинків). Вони (так звані мотиви, причини та обставини) завжди залишають (хай навіть і дуже вузьку!) область (або «смужечку» досі непередбачуваних можливостей) **для того ви-бору, котрий цілком не детермінований наперед...** Все дуже просто, якщо міркувати «від зворотнього»: якщо б щодо сфери мого при-

йдешнього діяв «чистий» (жорсткий) детермінізм; якщо б водночас не діяло безлічі чинників контингентності, то моє майбутнє (наше майбутнє) було б цілком безальтернативним (але ж такого ніколи не стається...);

12) Дійсна свобода завжди важка, а рабство (особливо духовне рабство — легке). На цьому завжди наголошував був Ніколай Бердяев. Тому люди зазвичай не готові до активного вибору. Вони завжди ладні підпорядковуватися інертному (безальтернативному) думанню та узвичайненостям у рамках «*status quo*». Адаже параліч свого власного воління зумовлений також тим, що все масове, масофіковане, розтиражоване в колективному «уявленні» і все те, що ви-ловлює твої думки, бажання та наміри у ментальні пастки усупільнюваної свідомості **діє і впливає вельми суттєивно (впливає насамперед через навіювання та мімесіс)**. Легке рабство (а все, що є інертним та духовно «лінивим» для раба є простеньким і легким, бо ж узвичайненим та звичним) на відміну від важкої свободи є легкістю приподобляння-конформізації щодо «широкого загалу»... Натомість вузький путівець свободи завжди був проти-стоянням загалові. Дуже важким (часто — просто болісним і болючим) проти-стоянням; не-згодою; ви-кличністю самого не-згоджування; зрештою — перенапруженою агоністикою проти-борства; а не просто дисконсенсуальністю взаємонерозуміння та незбіжності і «непогодженості» когнітивних мап та ціннісно-смыслових «шкал» оцінювання; самооцінювання; потрактування; тлумачення... Адаже все кардинально Нове (тобто онтично — у своїй співналежності до Свободи — Вільне; не успівпричетнене із досьогочасним...) **потребує також і кардинально інших інтерпретативних моделей; потребує засадничо інших (звільнених від попередніх еталонів; звільнених від попередніх канонів та канонізувань; цілковито нових (або ж принаймні присутньо оновлених) способів тлумачення; поцінювання та пере-оцінювання...** Все це теж зазвичай наражається на осуд, на Інквізицію; на від-кидання; на колективний остракізм щодо Нових носіїв Нового. Несвобода чинить свій спротив Новому, бо ж у Новому — сам дух свободи. Адаже справжня свобода, — як я казав уже, — це далеко не лише свобода обирання із можливих альтернатив

(чи «обирання» із варіантів та версій альтернативності). Справжня свобода твого духа — це **вільне самоконструювання твоєї власної альтернативи...** А «місце» для цього надається вже тим ментальним простором, який ти сам здатен вільно створити для вільної гри думки; для вільної гри смислів, для сенсотворення в надрах власного життєтворення... Це стає можливим тоді, коли власний твій смисловий світ вже настільки занурений у творену тобою досі креатосферу; що він вже (цебто твій смисловий універсум) стає спроможним «роз-гойдувати» власну креатосферу...

Творчість (не творчість «в цілому», а особистісно-творчі акти окремишнього індивіда) є вже не просто Ділом (діянням, життєдіянням) усамітнено-зосередженого генерування нових смислів; нових сув'язей смислів та нових гранично-смыслових горизонтів тощо у самому моєму єстві, але й породжує водночас інтрапсихічні (інтраспиритуальні) **процеси самовростання всього мого єства (а вкупі із ним — також і мого життєдіння) у ці нові якості (у своякісність) оновлюваної (у творчому та через творче) моєї свободи духа...** У свою чергу ця оновлювана свобода духа є не менш важливою **для** для Творчого Діла (наприклад, для філософування) аніж ті мої власні ресурси творчого досвіду, котрі дійсно спроможні час-від-часу «пробуджувати» та піднімати справжні урагани смислових потоків та «зустрічних» їм **потоків рефлексування...**; потоків думання та о-смылювання... Усамітнювання — це той особливий духовний стан, що із самих його надр я можу «видобути» (одержати яко благо, яко дар...) «**на-лаштоваість**» **на потрібну мені суголосність, усудільненість та когерентність сенсокінесису та дискурсивного рефлексування. Йдеться тут власне про нове рефлексування, котре — в свою чергу — може бути трансформоване та присутньо реорганізоване якраз тими новими смисловими конфігураціями, що їх «понакидував» тут і там творчо-руйнівний (руйнівно-творчий) ураган нових (зовсім «свіжих») смислових потоків...** Врешті-решт мій ідіоіндивідний смисловий світ якраз і створює ту необхідну для творчості (для творчої самодостатності) певну міру духовної суверенності; котра й здатна гармонізувати рух смислів, упродовжуючи дійсний сенсокінесіс у русла **за-думів (попередніх творчих на-мірів); роз-думів; потракту-**

вань та о-смислювань... Справжня (найбільш релевантна та точна) міра моєї (твоєї, її...) свободи — це **Творчість (а життєтворення та дійсні взаємини людей теж можуть набути творчих енергем та спонукань)**. Йдеться власне про Творення, яке «густо пронизане» творчими імпульсами та творчими діями, а також живими — засадничо теж творчими — міжособовими стосунками. Бо ж творчість для мене (для мого єства, для мого *homo interior*) — це дійсно той ураган смислів; що вивертає з корінням дурну не-свободу надмірної самовкоріненості у свій позавчорашній день, — у так звану «традиційно успадковувану» тяглість; у накопичувані досі (але почасти вже зрегідизовані та такі, що стали вже **інгібіторами** творчості та усякого життєтворення) давно узвичаєнені концепти та лінгвокультурні конструкти... Важко буває вирватися із облоги вже усталених старих дискурсивних практик; важко буває вирватися з полону наративізації свідомості та закостенілого репертуару топіків говоріння та всілякої побутової балаканини... Але свобода творчого усамітнювання і нова філософія смислу та сенсокінесісу спроможні на це! Споглядання саморуху смислів, їх багатшарової, полістадіальної та полівалентної співдії та «взаємонаповнювання» (взаємонаповнювання як дійсного способу існування відносно окремих смислів); вслухання у «шурхіт смислів»; вслухання у «гомін» ноєм (цебто цілих комплексів смислів) та смислових мереж «показало» (показало мені у ревелюційний спосіб) онтичні підстави самої свободи. Свободи, як засадничо **смислоносної (засадничо-ірраціональної)**; а тому і **«воле-дайної» (воле-на-давальної) у своїй дійсно вільній (иноді «ураганно-вільній») самоспонтанності, що все-таки «спирається» на саморух і самостановлення нових смислових сув'язей та відношень. Йдеться тут також про те, що свободотворення спирається на зовсім Нові (часто — okazійональні) поєднання смислів та смислодій. А все це у цілокупності УМОЖЛИВЛЮЄ НОВУ АМПЛІТУДУ, НОВИЙ РОЗ-МАХ спонтанної гри смислів, бо ж теж постає як дух новизни і оновлювання...** Споглядання смислоруху, як водночас і особистісного і неминуче соціального (історико-культурного та співпричетного із життєсвітом людських стосунків) «подарувало» мені пере-о-смислювання

однієї із історійософських формул Арнольда Тойнбі — формули **Від-ходу-та-Повернення...** Тільки той, хто в усамітнюванні (бодай тимчасовому) уже генерував **Нові Сенси та Нові смислові відношення (Нові сув'язі смислів) МАЄ ВЖЕ ІЗ ЧИМ ВИ-ХОДИТИ У ЖИТТЄСВІТ, залишаючись (якраз завдяки цьому) ДУХОВНО ЦІЛОМ ВІЛЬНИМ І У ЦІМ ЖИТТЄСВІТІ...** У життєсвіті, котрий «напирає» на тебе не лише «зусебіч», але й «зісподу» власного твого єства... Життєсвіт, який ти — задля своєї свободи духа — мав би не просто «витримувати» та «терпіти»; але й прагнув би всім єством життєдіяльнісно **преображати. Преображати життєсвіт Своєюкістю та Мойністю свого єства; вільною експансією Яйности в саме нутро життєсвіту. Життєсвіту багатьох і багатьох смислових життєсвітів...**

Roman Kis

THE FREEDOM AND THE DYNAMICS OF MEANINGS AND SENSES

(Continuation of the essay from the previous issue of the magazine)

The mystery of the man one can experience inside of the freedom. We can find it (the mystery of human being) in our essential potentiality to oppose, to resist (by means of the power of senses) the tortures and the death. In this connection Sartre has expressed the paradoxical opinion. We were never so free — the French philosopher has underlined — as we were during the German occupation. And we — Ukrainians — were never so reunited and never having such a feeling of the strong identity as during the horrible modern Russian-Ukrainian war (the personal freedom, the free choice and feeling of integrity are interdependent). So Sartre's article «The republic of silence» — it's about us as well. Our national and our deep personal meaning of the war and the freedom are — using Hadamard's terminology — the sense-generating «work of the life». The mediatory function of the *sensokinesis* towards the intentional objects (as the founder of phenomenology Husserl has understood them) is the process by means of which our thought, our patterns of thinking and just the very our cognitive possibilities of constructing objects (mentally and imaginationally) and the possibilities of «reconstructing» of the worldview becomes quite *sovereign in ontic, sovereign in existential and the spiritual dimensions*. Besides our *selfity* it's probably the main and the ontologically basic and necessary prerequisite for establishing the freedom within us. Completely independent so called *free choice* does not exist at all. *Firstly*. So called free will is predetermined by the energy of sense-capital of the mine, by means of special sense-configurations and my (your's, everyone single person) symbolical (psyhocultural) capital within us. *Secondly*. Our intentionality (including protentional presupposition of senses) may be pushed in certain «direction» by means of the spontaneous dynamics of the sen-

sokinesis. *And for the third reason.* So called free will may be rechanged and limited in the process of ambivalent and contraversive decision-taking under the influence of the convergence of the personal intracenses with the newgeneratet «third senses» and with the so called *co-situational senses* (*the situational implications of senses*) inside of the field of the interpersonal communication and the interactions (including theirs important discursive dimentions). The changing conditions which are very often unespected and unpredictable and even the unespected changes in our experience (and the changes inside of the worldview) may be not overcome by any means of our life efforts and our conscious behavioural acts. Very often no one`s free will can overcome those restrictions which are inside of us usually. It`s one of the reasos why it`s hard to carry the burden of the freedom and that one of the free choise. That`s why Nickolai Berdiayeff rather often told that *freedom is hard and difficult*. Even Jesus told that he was *heavy laden in His mission to set people free (free in the spiritual sense)*.

Keywords: Spiritual Freedom, Ego-positions, Selfity, Sense-generating, Self-explication of freedom, Sovereignization of thinking , Free will, Free choice, Single personality.

Роман Кись

СВОБОДА И ДВИЖЕНИЕ СМЫСЛОВ (Продолжение эссе из предыдущего номера журнала)

Тайну человека можно постичь изнутри его свободы. Мы можем извлечь эту тайну из нашей существенной потенциальности противодействовать, оказывать сопротивление (силой смыслов) пыткам и смерти. В этой связи Ж.П. Сартр высказал как-то парадоксальную мысль: Мы никогда не были такими свободными, — подчеркнул французский философ, — как во времена германской оккупации. И мы — украинцы — никогда не были такими единными и никогда не чувствовали такую крепкость и выразительность нашей идентичности как во время ужасной современной русско-украинской войны (личностная свобода, свободный выбор и чувство целостности и цельности — взаимозависимы). Поэтому эссе Сартра «Республика молчания», — он также и о нас. Наш национальный и наш глубоко личный *смысл войны и смысл свободы* являются, — если использовать здесь терминологию Г.Г. Гадамера, — смыслопорождающей «работой жизни». Опосредствующей функцией *сенсокинесиса* по отношению к интенциональным объектам (как их понимал основатель феноменологии Эдмунд Гуссерль) является процесс посредством которого наша мысль, паттерны нашего мышле-

ния, и в целом наши когнитивные возможности конструирования объектов (в ментальном и иммагинативном отношении), а также возможности «реконструкции» картины мира приобретают свою суверенность в онтическом, в экзистенциальном и в духовном измерениях. Наряду с нашей *Самосностью* это, несомненно, является главной, онтологически основополагающей и необходимой предпосылкой (возможностью) для созидания свободы внутри нас. Совершенно независимого так называемого свободного выбора не существует вообще. Во первых, так называемая моя свободная воля предопределяется энергией самого моего капитала личностных смыслов; а также определяется специфическими конфигурациями смыслов; а также моим (твоим, или же каждого в отдельности) символическим (психокультурным) капиталом внутри нас. Во-вторых, наша интенциональность (включительно с протенциальными пресуппозициями смыслов) может быть «подталкиваема» в определенном «направлении» посредством спонтанной динамики сенсокинесиса. И, в конце-концов, в третьих, моя свободная воля может быть изменена и ограничена в процессе амбивалентного и внутренне противоречивого процесса принятия решения. Это может произойти под влиянием конвергенции персональных *интрасмыслов* с новообразованными интерперсональными «третьими смыслами»; а также из так называемыми *ситуационными смыслами* (ситуационными импликатурами смыслов) внутри поля интерперсональных коммуникаций и интеракций (включительно с их существенными дискурсивными измерениями). Переменчивые обстоятельства (которые очень часто являются неопределенными и непредсказуемыми) и даже неожиданные перемены в нашем опыте (а также изменения внутри картины мира, неожиданные для нас самих) не могут быть никоим образом преодолены нашими жизненными усилиями и нашими сонательными поведенческими действиями. Очень часто любая свободная воля не способна превозмочь те препятствия и ограничения, которые обычно находятся внутри нас самих. В этом одна из причин почему для нас (для каждого из нас в отдельности) так тяжело нести бремя свободы и бремя «свободного выбора». Вот почему Николай Бердяев достаточно часто подчеркивал, что *свобода является тяжелой и сложной*. Даже Иисус говорил, что Он обременен тяжестью Своей миссии *отпускать людей на свободу, — то есть предоставлять им возможность духовного освобождения*

Ключевые слова: Духовная свобода; позиции Его; Яйность; Смыслообразование; Сенсокинесис; Суверенизация мысли; Свободная воля; Свободный выбор; Личность сама-по-себе.